

СТЕНОГРАФСКИ ДНЕВНИЦИ

НА

XXII-ТО ОБИКНОВЕНО НАРОДНО СЪБРАНИЕ

III РЕДОВНА СЕСИЯ

Брой 78

София, петък, 9 май

1930 г.

84. заседание

Четвъртък, 8 май 1930 година.

(Открито отъ подпредседателя В. Димчевъ въ 16 ч. 15 м.)

Председателстващъ В. Димчевъ: (Звъни) Обявявамъ заседанието за открито.

(Отъ заседанието отсъствуватъ следнитъ г. г. народни представители: Аврамчовъ Мито, Агушевъ Еминъ, Айвазовъ Любомиръ, Александровъ Василъ, Алиевъ Хафузъ Садъкъ, Андреевъ Никола, Апостоловъ Драгомиръ, Баралиевъ Христо, Бечевъ Милко, Бомбовъ Иванъ, Бояджиевъ Стефанъ, Бояджийски Илия, Бурилковъ д-ръ Владимиръ, Влайковъ Тодоръ, х. Галибовъ Хюсеинъ, Георгиевъ Павелъ, Георгиевъ Стойчо, Георгиевъ Страшимиръ, Герай Мехмедали, Гичевъ Димитъръ, Горневъ Христо, Грънчаровъ Димитъръ, Димитровъ Добри, Драгненъ Георги, Думановъ д-ръ Никола, Дяковъ д-ръ Цвѣтанъ, Евтимовъ Борисъ, Желѣзовъ д-ръ Димо, Ивановъ Димитъръ II, Ивановъ Дойчинъ, Ивановъ Савчо, Илиевъ Христо, Калчевъ Панайотъ Тинчевъ, Капитановъ Трифонъ, Кирпиковъ Иванъ, Клисурски Славейко, Кожаклиевъ Колю, Колевъ Иванъ, Кулишевъ Георги, Куневъ Кузманъ, Куртевъ Иванъ, Манасиевъ Добри Даневъ, Маноловъ Калоянъ, Мариновъ Христо, Марулевъ Йосифъ, Мирчевъ Йорданъ Димитровъ, Митевъ Василъ, Момчиловъ Миланъ, Мошановъ Стойчо, Муравиевъ Константинъ, Мустафовъ Кара-Али, Неновъ Александъръ, п. Николовъ Димитъръ, х. Николовъ Иванъ, Орошакъ д-ръ Хараламби, Панайотовъ Петъръ, Петевъ Вичо, Петровъ Аврамъ Стояновъ, Петровъ Иванъ, Пиронковъ Александъръ, Поповъ Проданъ, Пъчевъ Георги, Пждаревъ Никола, Савовъ Стоименъ, Салиевъ Мехмедъ Алиевъ, Салунджиевъ Никола, Силянъ Христо, Славовъ Кирилъ, Стайновъ Петко, Стамболиевъ Никола, Тончевъ Желю, Христовъ Борисъ, Христовъ Иванъ, Христовъ Кирко Цвѣтковъ, Ченгелиевъ Антонъ, Чирпанлиевъ д-ръ Никола, Шиваровъ Маринъ, Юртовъ Георги, Яневъ Димитъръ и п. Ячевъ Иванъ)

Ще положи клетва народниятъ представителъ г. Владимиръ Кусевъ, замѣстникъ на починалия неврокопски народенъ представителъ Иванъ Каранджуловъ.

Моля г. Владимиръ Кусевъ да излѣзе напредъ.

(Протоиерейъ свещеникъ Иванъ Писевъ подвежда подъ клетва народния представителъ Владимиръ Кусевъ)

Г. г. народни представители! Известенъ ви е печалниятъ фактъ, че врачанскиятъ митрополитъ Негово Високопреосвещенство Климентъ, председателстващъ Св. Синодъ, почина и вчера стана неговото погребение. Благодарение на неговото висше духовно образование и на неговитъ качества като човѣкъ, той достигна иерархически най-високия чинъ по духовното ведомство. Добродетелитъ и качества, които той имаше, се засвидетелстваха отъ почитта, която народътъ отдаде при неговото погребение.

Отъ страна на Народното събрание председателятъ г. Цанковъ присъжествуваше на погребението.

Заветнитъ думи, които покойниятъ е казалъ — че служителитъ на църквата ще отговорятъ на своето призвание най-добре, като се отдадатъ на миръ и съгласие — сж думи, които заслужава да ги имаме предъ видъ всички, които се отдаваме на обществена служба, на служба на народа ни. Всички, които бихме желали да отговоримъ

най-добре на своето призвание въ тази си служба, трѣбва да се отдадемъ на миръ и на съгласие.

Мисля, че ще изпълнимъ дълга си на народни представители, ако отдадемъ заслужената почитъ къмъ паметта на покойния, като станемъ на крака и кажемъ: „Вѣчна му паметъ и Богъ да го прости“.

(Всички народни представители ставатъ на крака и произнасятъ: „Вѣчна му паметъ и Богъ да го прости!“)

Съобщавамъ на Събранието, че председателството е разрешило отпущъ на следнитъ народни представители:

На г. Панайотъ Данчевъ — 9 дни;
На г. Ставри Андреевъ — 2 дни;
На г. Стоименъ Савовъ — 3 дни;
На г. Петко Разсукановъ — 1 день;
На г. Петко Петковъ — 2 дена;
На г. Калоянъ Малиновъ — 4 дни;
На г. Йосифъ Марулевъ — 2 дена и
На г. Димитъръ Мангровъ — 8 дни.

Съобщавамъ на Събранието, че е постѣпило писмо отъ народнитъ представители г. Георги Т. Поповъ и г. Петко Г. Петковъ, съ което съобщаватъ, че се обособяватъ въ самостоятелна парламентарна група като „независими“.

(Оживление)

К. Томовъ (з): Хайде, хаирлия да е!

Министъръ В. Молловъ: Двама души могатъ ли да образуватъ парламентарна група? Tres faciunt collegium — трѣбватъ трима души.

Председателстващъ В. Димчевъ: Съобщавамъ на Събранието, че сж постѣпили:

Отъ Министерството на желѣзницитъ, почитъ и телеграфитъ — предложение за освобождаване отъ данкъ върху общия доходъ възнагражденията, които сж дадени на защитницитъ на държавата по дѣлата и въ арбитражни сждъ съ главнитъ предприятия за постройка на желѣзопѣтнитъ линии: Търново—Тръвна—Борушица, Радомиръ—Кюстендилъ—турската граница, Девня—Добричъ и Мездра—Враца—Видинъ и съ предприемачитъ по постройка на Русенското и Свищовското пристанища. (Вж. прил. Т. I, № 98)

Отъ Министерството на финанситъ — законопроектъ за бюджета на разнитъ фондове за 1930/1931 финансова година. (Вж. прил. Т. I, № 99)

Отъ Министерството на вътрешнитъ работи и народното здраве — законопроектъ за освобождаване отъ отговорностъ и за окончателно отчитане касиера на Папазлийското училищно настоятелство, Станимашка околия, Илия Пехливановъ по училищния му отчетъ за 1927/1928 г. Времето отъ 15 юний 1927 г. до 18 априлъ 1928 г.) (Вж. прил. Т. I, № 100)

Отъ сжщото министерство — законопроектъ за разрешаване на Карнобатската градска община да сключи заемъ — вж. прил. Т. I, № 101)

Тия законопроекти ще бждатъ раздадени на г. г. народнитъ представители и поставени на дневенъ редъ.

Има думата народният представител г. Стефанъ Пѣйчевъ.

С. Пѣйчевъ (з. в): Г. г. народни представители и г. председателю! Отправилъ съмъ едно питане до г. министра на вътрешните работи още на 12 мартъ т. г. Въпросътъ се касае за общинския изборъ въ с. Сломеръ, Търновска околия, който е произведенъ още презъ м. декември миналата година.

Председателствуващъ В. Димчевъ: Нѣма го министърътъ.

С. Пѣйчевъ (з. в): Обаче и досега изборниятъ книжа не сѫ върнати въ общинското управление, за да се конституира съветътъ.

Моля бюрото да си вземе бележка и да помоли г. министра на вътрешните работи да ми отговори на това питане.

Председателствуващъ В. Димчевъ: Добре.

С. Пѣйчевъ (з. в): Отправилъ съмъ и друго едно питане къмъ същия министъръ на 25 априлъ т. г. Може да ви е известно, вестниците съобщиха, че на 13 априлъ стана едно кърваво злодеяние въ с. Долна Липница, Търновско; полицията отъ Павликени малтретира около 15—16 души мирни граждани, отъ които единъ почина на 18 с. м. Провиненитъ полицейски органи и досега си стоятъ свободни въ Павликени — полицейскиятъ приставъ Иванъ Вълчевъ и тримата младши стражари Петко Петковъ Черниятъ, Пенчо Ст. Цинговъ и Пенчо Г. Цинговъ.

Питането ми е отправено до г. министра на вътрешните работи и до г. министра на правосъдието, но досега нѣмамъ никакъвъ отговоръ. Не е направено нищо и отъ страна на съдебнитъ власти да бждатъ арестувани и дадени подъ съдъ тия полицейски органи.

Азъ моля бюрото на Камарата да помоли г. г. министритъ да ми отговорятъ на тѣзи две питання въ едно отъ най-близкитъ заседания.

Председателствуващъ В. Димчевъ: Г. министърътъ на вътрешните работи отсъствува по болестъ. Ще му се съобщи да отговори.

Има думата народниятъ представител г. Коста Томовъ.

К. Томовъ (з): Бихъ помолить г. министра на финанситъ да се съгласи до 16 т. м., докогато ще заседава Народното събрание, да бжде разгледана точка 13 — законопроектътъ за уреждане собствеността и залога на движимости — машини и транспортъ отъ значителна стойностъ. Въпросътъ се касае за вършачкитъ. Много вършачки се докараха въ България.

Министъръ В. Молловъ: Съ удоволствие. Азъ съмъ готовъ и сега да разгледаме законопроекта, само че той е внесенъ отъ г. министра на правосъдието.

К. Томовъ (з): Касае се за улеснение на онѣзи хора, които направиха голѣми задължения, но предъ видъ на тази криза, въ която се намираме, много отъ тѣхъ сѫ поставени въ невъзможностъ да платятъ и кредиторитъ не прибираватъ къмъ продажби на вършачкитъ, а описватъ недвижими имоти. Азъ бѣхъ напоследъкъ въ Русенско и на петъ-шестъ мѣста ми се оплакваха хора и казваха: „Разсипани сме“.

Министъръ В. Молловъ: Добре, ще помоля г. министра на правосъдието.

Т. Кънчевъ (д. сг): Комисията го разгледа.

К. Томовъ (з): Ето защо, азъ бихъ молилъ г. министра на финанситъ и г. министра на правосъдието да се съгласятъ до 16 т. м. да бжде разгледанъ този законопроектъ.

Председателствуващъ В. Димчевъ: Законопроектътъ е миналъ презъ комисията и ще се докладва, когато г. министъръ на правосъдието бжде тукъ.

Пристъпваме къмъ първата точка отъ дневния редъ — второ четене законопроекта за увеличение вноското мито на зърненитъ храни.

Министъръ В. Молловъ: Азъ ще моля разглеждането на този законопроектъ да остане за утрешното заседание, защото той ще се разглежда въ едно свѣтло заседание на двѣтѣ комисии: по Министерството на вътрешните работи, въ връзка съ законопроекта относно криницата, и по Ми-

нистерството на финанситъ. Утре сутринта ще се разгледа отъ двѣтѣ комисии и подиръ обѣдъ може да бжде обсъжданъ въ Народното събрание.

Председателствуващъ В. Димчевъ: По предложение на г. министра на финанситъ, разглеждането на точка първа отъ дневния редъ се отлага за утрешното заседание.

Минаваме къмъ разглеждането на точка втора отъ дневния редъ — второ четене законопроекта за измѣнение и допълнение на закона за рибарството.

Министъръ В. Молловъ: Съобщава ми се сега, че той не е миналъ още презъ надлежната комисия.

Председателствуващъ В. Димчевъ: Тогава ще преминемъ къмъ трета точка отъ дневния редъ — първо четене на законопроекта за защита на влоговетъ.

Замѣстникъ-секретаръ А. Хитрилъ (д. сг): (Прочита законопроекта изцѣло, заедно съ мотивитъ къмъ него — Вж. прил. Т. I, № 94)

Председателствуващъ В. Димчевъ: Конто сѫ за приемане на първо четене прочетения законопроектъ, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Г. Т. Писовъ (нез): Искамъ думата.

Председателствуващъ В. Димчевъ: Трѣбваше по-рано да искате думата.

В. Кознички (нац. л): Нека си каже мнението. Въпросътъ е много важенъ.

Министъръ В. Молловъ: При второто четене ще си каже думата.

Председателствуващъ В. Димчевъ: Законопроектътъ ще отиде въ комисията.

Пристъпваме къмъ следващата точка отъ дневния редъ — първо четене на законопроекта за пасиране и оползотворяване общественитъ фондове, сумитъ отъ Спестовната каса и отъ държавнитъ предприятия.

Моля г. секретаря да го прочете.

Замѣстникъ-секретаръ А. Хитриловъ (д. сг): (Прочита законопроекта изцѣло, заедно съ мотивитъ къмъ него — Вж. прил. Т. I, № 95)

Председателствуващъ В. Димчевъ: Има думата народниятъ представител г. Георги Поповъ.

Г. Т. Поповъ (нез): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Законопроектътъ за пасиране и оползотворяване капиталитъ на държавнитъ и обществени фондове и на Спестовната каса разрешава главно два въпроса: първо, кжде трѣбва да бждатъ съхранявани и, второ, какъ трѣбва да бждатъ оползотворени. Съгласно закона за Българската народна банка и измѣненията, които се направиха въ него, фондоветъ се съхраняватъ въ Българската народна банка. Така и трѣбва да бжде, защото банката има най-лесно ликвидни срѣдства и при първо поискване на тия фондове, ще могатъ да бждатъ дадени нуждитъ суми, за да може веднага да се удовлетворятъ нуждитъ на тия обществени учреждения, които сѫ внасяли влоговетъ. Обаче, за да може да се осигури една рентабилностъ на тия влогове, самата Българска народна банка отъ своя страна е решила, щото една частъ отъ фондоветъ, въ размѣръ на около 1.200.000.000 л., да бжде внесена на използване въ Българската земеделска и Българската централна кооперативна банки, а именно въ Българската земеделска банка около 900 милиона лева и въ Българската централна кооперативна банка около 400 милиона лева. Интересно е, обаче, да знаемъ, какъ сѫ използвани тия суми отъ страна на тия кредитни институти: дали тѣ отиватъ въ помощъ на народното стопанство — говоря за Българската земеделска банка — и дали срѣдствата, които се даватъ на Централната кооперативна банка отиватъ да подпомогнатъ дребнитъ сѣществувания, занаятчий и дребни търговци, за да може по такъвъ начинъ да се улесни тѣхното препитание, тѣхниятъ поминъкъ. Отъ сведенията, които имаме, изглежда, поне за сега, че една голѣма частъ отъ тия фондове не се изразходватъ, не се пасиратъ за ония задачи, за които споредъ сегашния законопроектъ сѫ предназначени. Сега за сега Българската земеделска банка, вмѣсто да оползотвори, да използва тия фондове въ подпомагане и насярдчение на нашето земеделско сто-

панство; вмѣсто да ги използвава за насърдението на ония стопански деятели, които мърят да повишат производството на нашия национален гредъ и съ това да създадат по-голям поминък на нашето население, напротив, досега ги е използвала въ по-голямата си част за направа на сгради, за пласиране въобще въ такива предприятия, въ които се инвестира голъм капиталъ, безъ да бжде той производителен. Целта е съ сумитъ на фондовете да се създаде производство, да се създаде поминъкъ, за да можемъ по тоя начинъ да улеснимъ и самото население, самитъ стопански съсловия, а не да ги инвестираме въ строежъ на сгради и за подпомагане на кооперации отъ типа на „Асенова крепостъ“ и „Вжача“, където сѣ ангажирани стотици милиони лева, безъ да се подпомогне съ това народното стопанство. Тѣй че, ако законопроектътъ мѣри именно да поправи тия грѣшки въ миналото, да могатъ фондовете да се оползотворятъ за целитъ, за които сѣ предназначени — за даване помощи на стопанскитъ деятели и на народното стопанство — въ таквъ случай той се явява като една необходимостъ, още повече въ момента, който преживяваме сега, и затуй се налага именно народното представителство да гласува за него. Ако, обаче, остане положението така, както е сега, то естествено е, че и да прехвърлимъ тия фондове отъ Българската народна банка въ Българската земеделска и Българската централна кооперативна банки, нѣма да се получи резултатъ.

Ето защо, като искамъ да бжде кратъкъ, ще помоля г. министра, следъ гласуването на този законопроектъ, да следи, Българската централна кооперативна банка да употреби срѣдствата и капиталитъ, които ще ѝ се дадатъ отъ фондовете въ пласментъ на респективнитъ популярни банки, които иматъ за свои клиенти дребнитъ занаятчи и дребнитъ търговци, които най-много въ днешния моментъ се нуждаятъ отъ кредитъ и които най-зле сѣ поставени. Ако така се оползотворятъ тѣзи фондове ще има и по-добри резултати.

Съ тия малки бележки азъ заявявамъ, че ще гласувамъ настоящия законопроектъ като една необходимостъ.

Председателстващъ В. Димчевъ: Има думата народниятъ представителъ г. Ради Василевъ.

Р. Василевъ (д. ср): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Току що гласуваниятъ на първо четене законопроектъ за защита на влоговетъ и сега предложението на нашето внимание законопроектъ за пласиране и оползотворяване на общественитъ фондове, сумитъ отъ Спестовната каса и отъ държавнитъ предприятия, сѣ два законопроекта отъ голъмо значение. Ние ги минахме набързо — първиятъ подъ влиянието може би на следпразничното си настроение, безъ дебати, и този като-че-ли ще мине същю така. Обаче заслужава почитаемото Народно събрание да отдели внимание и да ги разгледа съ нужната сериозностъ, защото това сѣ два законопроекта, които целятъ да подпомогнатъ нуждаещитъ се отъ кредитъ, да подпомогнатъ и облекчатъ тежката кредитна криза, а, безспорно, следъ нея да подпомогнатъ и облекчатъ стопанската и финансова криза. Покрай другитъ съображения, покрай другитъ причини за изостряне на кризата у насъ, безспорно, голъмъ дълъ се пада и на неорганизиранитъ, може би и негарантиранъ добре, кредитъ. Тия два законопроекта идатъ тъкмо да организиратъ и да гарантиратъ кредита и затова на тѣхъ се възлагатъ голъми надежди.

Не е безъ значение, г. г. народни представители, да се знае и да може да се постави подъ наблюдение и контролъ всичко онова, което се събира като обществени срѣдства, всичко онова, което се събира като обществени срѣдства, които се намиратъ въ рѣцетъ на държавни учреждения, за да ги използватъ най-рационално и да се добиятъ очакванитъ резултати. Съвсемъ не е безъ значение дали ще останатъ тѣ въ известни обществени учреждения, като Спестовната каса, както нѣкога, да се поиска да се взематъ 200—300 милиона лева и да се хвърлятъ за училища и после Спестовната каса или фондовете дълги години да се разпиратъ да имъ се върнатъ тѣзи дадени отъ тѣхъ заеми, или пъкъ тѣзи обществени срѣдства ще бждатъ използвани за известни инвестиции въ голъми строежи, които даже мѣчно се амортизиратъ, които сѣ мъртавъ, неподвиженъ капиталъ и не могатъ да принесатъ, следователно, полза на стопанството, което особено въ днешнитъ тежки дни на кредитна криза има нужда отъ срѣдства за раздвижване, за оборотенъ капиталъ. Поради това стремление на днешното управление, специално на г. министра на финанситъ, който иска по-рационално да се използватъ тѣзи фондове, трѣбва безспорно днесъ особено да бжде подкрепенъ отъ Народното събрание.

Отъ какво значение сѣ тѣзи фондове, г. г. народни представители, и на каква стойностъ възлизатъ тѣ? Безъ да цитирамъ подробни цифри, ще ви кажа, че тѣзи фондове не сѣ малко. Само Спестовната каса има може би надъ 700 милиона лева, общественитъ осигуровки иматъ тоже стотици милиони лева.

К. Томовъ (з): Само да не ги даваме на Ипотекарната банка.

Р. Василевъ (д. ср): За нуждитъ на Ипотекарната банка, споредъ закона, е внесенъ известенъ дълъ капиталъ отъ българскитъ държавни банки — Българската земеделска банка, Българската народна банка и отъ друга страна за нуждитъ на Ипотекарната банка, за да може да се удовлетвори временната нужда за ипотекаренъ кредитъ, се даде въ заемъ отъ Българската народна банка и отъ Земеделската банка една сума отъ 100 милиона лева. Но, г. г. народни представители, недейте смѣта, че това, което е дадено тамъ като ипотекаренъ кредитъ, е хвърлено за непотрѣбни цели. Вие знаете отъ колко голъмо значение е ипотекарниятъ кредитъ, особено за едно стопанство като нашето, нуждаещо се отъ капиталъ оборотенъ и други. То е отъ голъмо значение. Вѣрно е, че принципътъ, върху който се узакони Ипотекарната банка у насъ, бѣше не събирането на срѣдства отначало за капиталъ на банката, за таквъ фондъ, който да се използва за ипотечнитъ кредити, но бѣше, тѣй да се каже, принципъ на емитирането на облигации. Понеже тия облигации ще бждатъ гарантирани съ ипотеки, ще бждатъ заложни, предплага се — пъкъ и така е въ цѣлъ свѣтъ — че тѣ ще бждатъ лесно пласирани, и затуй банката, както знаете, се задължи да пуца такива заложни облигации въ размѣръ 20 пъти по-голямъ отъ основния капиталъ и понеже основниятъ капиталъ на банката е 300.000.000 л., следователно, трѣбва да пустне заложни облигации за 6 милиарда лева, за да може да снабди нуждаещото се население въ България съ голъмъ ипотеченъ кредитъ. Но поради особенитъ, поради неблагоприятнитъ условия на паричния пазаръ, Ипотекарната банка — доколкото се простиратъ моитъ сведения — и до днесъ още не е пуцнала първата серия отъ своитъ заложни облигации. И не ги е пуцнала, за да не се подбиятъ съвършено, за да не се компрометиратъ, още повече, че съ сключенитъ заеми, както знаете, нашитъ книжа сѣ намалени въ своя курсъ. И въ това време, когато паричния пазаръ е преситенъ и книгата на България се недостатъчно оценяватъ, Ипотекарната банка не бива да пуска емисия на заложни облигации, за да не се подбиятъ. Мене ми се струва, че това е съображението, поради което Ипотекарната банка още не е емитирала първата серия отъ своитъ заложни облигации. Но напоследъкъ вие виждате, че отъ Америка се прехвърля въ Европа голъмо количество злато и може би скоро Франция ще стане пакъ банкеръ на свѣта. Въ тая страна банкови капитали започватъ да търсятъ пласментъ и тѣ сигурно ще дойдатъ да подпомогнатъ една емисия, която Ипотекарната банка ще даде може би въ най-скоро време. Нѣщо по-положително по това сигурно ще ви каже г. министрътъ на финанситъ. Но, доколкото моитъ сведения се простиратъ, причината да не се пускатъ заложнитъ облигации на тая банка е тая, че последната не работи съ фондове, съ събранъ капиталъ, но работи съ срѣдства, които ще добива отъ облигации за даденитъ вече въ заемъ 300 милиона лева, гарантирани съ ипотека, съ залози и възъ основа на тѣхъ ще издаде облигации много лесно пласируеми въ другитъ държави, а сигурно ще бждатъ пласирани и у насъ.

Г. г. народни представители! Азъ казахъ, че тия обществени срѣдства, ще бждатъ разпредѣляни рационално отъ единъ комитетъ при Дирекцията на държавнитъ дългове, подъ председателството на управителя на Народната банка или неговъ представителъ, както за нуждитъ на Дирекцията на желѣзницитъ, която ще може да взема краткосрочни заеми по 20% отъ сумитъ на Спестовната каса, така също и за нуждитъ на кредита на Земеделската банка, на Централната кооперативна банка, които, вие знаете, иматъ предъ видъ единъ пласментъ за задоволяване на насѣщнитъ нужди на страната било чрезъ популярнитъ банки, чрезъ кооперативнитъ сдружения — производителни и преди всичко кредитни кооперации, кредитирани отъ Централната кооперативна банка, било чрезъ земеделскитъ кооперации, кредитни кооперативни сдружения, които се намиратъ подъ контрола на Земеделската банка. Нуждата отъ този кредитъ, който сега е развитъ въ голъма степенъ, безспорно, е твърде голъма. Ние не можемъ да смѣтнемъ въ никой случай, че нашето земеделско

стопанство, което е получило кредитът отъ Земледѣлската банка само около 7.000 л. срѣдно — защото отъ общия кредитъ, който е раздала Земледѣлската банка на около 300 и нѣколко стопанства, по толкова се пада на стопанство — е достатъчно кредитирано. Кредитътъ отъ държавнитѣ кредитни учреждения, каквато е Земледѣлската банка — който кредитъ трѣбва да бѣде леснодостъпенъ и най-популяренъ — очевидно, е съвършено недостатъченъ. Този кредитъ трѣбва да бѣде много по-голямъ. Сѣщо и кредитътъ, който се дава отъ кредитнитѣ кооперации, които сѣ подъ Централната кооперативна банка, особено днесъ, на изнемогващи занаятци, дребни търговци и дребни производители, е пакъ съвършено недостатъченъ. Срѣдно кредитътъ отъ 10—15 хиляди лева, който ще се падне на единъ занаятчия, дребенъ търговецъ или производителъ, е една нищожна сума, която не може да ги подкрепи. Нуждни сѣ, следователно, повече срѣдства. И ако нѣкъде кредитътъ е използванъ прѣкомѣрно, той е използванъ въ по-голямъ мащабъ отъ по-големитѣ търговски и индустриални предприятия, които, поради голѣми надежди, не по тѣхна вина, и поради единъ по-голямъ притокъ на срѣдства въ България за стабилизирането на нашата монета, срѣдства не само наши, но и чужди, надвишаващи 15—20 милиарда лева, сѣ получили повече кредитъ. При този притокъ на чужди срѣдства и при предлагането, което е ставало почти безразборно, голѣма частъ отъ по-едритѣ търговци и индустриалци у насъ сѣ взели повече кредити, отколкото биха могли да издържатъ. И ако отъ тѣхъ се почувствува стѣснение поради обстоятелството, че туй, което тѣ произведоха и закупили, не можаха да го пласиратъ, причината за това е слабата реколта и понижената покупателна сила на българския гражданинъ и селянинъ, особено на селянина, който при нискитѣ цени на земледѣлскитѣ произведения и при слабата реколта, не е въ състояние да покрие най-необходимото, камо ли да върши покупки, които да могатъ да изпразнятъ магазинитѣ на търговци и индустриалци. Причината за това положение, казвамъ, е обстоятелството, че по-едритѣ търговци и индустриалци взеха достатъчно кредити, че тѣ се снабдили съ повече кредити, отколкото имъ бѣха нуждни. За илюстрация на това положение азъ имамъ едни данни, които мога да прочета предъ народнитѣ представители, за да се види, че може би онѣзи, които на времето вдигнаха най-голямъ шумъ, каквито бѣха нашитѣ индустриалци въ гр. Габрово, които разпразяха, че най-много сѣ пострадали, защото Народната банка ги е злоставила и не имъ се е притекла на помощъ, въ сѣщностъ сѣ били най-много кредитирани. Ето ви цифритѣ. Отъ тѣхъ е ясно, че само индустриалцитѣ въ гр. Габрово презъ 1929 г., не само че не сѣ взели по-малко, отколкото трѣбваше да взематъ, сѣ огледъ на това, което сѣ получавали презъ другитѣ години, но сѣ взели много повече. Отъ данитѣ, сѣ които разполагамъ, се вижда, че търговцитѣ и индустриалцитѣ отъ гр. Габрово сѣ получили разни видове кредити отъ Българската народна банка, както следва: презъ 1924 г. 41.027.916, презъ 1925 г. 43.801.686 л., презъ 1926 г. 63.036.038 л., презъ 1927 г. 87.119.693 л., презъ 1928 г. 129.873.210 л. и презъ 1929 г. 142.216.586 л., или всичко отъ 1924—1929 г. включително сѣ получили 507.075.129 л. Вие виждате, следователно, какъ само на единъ градъ Българската народна банка е дала 507.075.129 л. кредити за 6 години.

К. Томовъ (з): И при все туй тамъ фалираха най-много

Министъръ В. Молловъ: Не е тамъ причината.

К. Томовъ (з): фактътъ си е фактъ.

Р. Василевъ (д. сг): Г. Томовъ! Покрай тия 507 милиона лева, които тѣ сѣ взели отъ Българската народна банка въ течение на последнитѣ години, тѣ сѣ взели и други може би 500 милиона лева, ако не и повече, отъ други кредитни учреждения. За инвенстиции въ постройки, за увеличение капацитета на фабрицитѣ, за машини и пр. тѣ сѣ похарчили сѣ десетки милиона лева. Ако само една фабрика „Кирилъ“ въ Габрово е могла да инвестира 50—60 милиона лева — точно не мога да ви кажа колко — ако въ гр. Провадия сѣщо само една фабрика е могла да инвестира 18 милиона лева, отъ които 14 милиона сѣ кредити, дадени отъ разни банки, очевидно е, че тия голѣми предприятия у насъ, не могатъ да се оплачатъ, че за тѣхъ не е имало достатъчно кредити презъ миналата година.

Нека сега видимъ, какъвъ е билъ общиятъ пласментъ презъ миналата година, по който въпросъ нѣколко пѣти

се говори тукъ. Пласментътъ на разнитѣ кредитни институти въ България презъ 1929 г. е билъ следниятъ: на Българската народна банка — 1.423.262.000 л., на Българската земледѣлска банка — 4.137.493.000 л., на Българската централна кооперативна банка — 606.432.000 л., на популярнитѣ банки — 1.930.211.000 л., на Общия сѣюзъ на земледѣлскитѣ кооперации — 486.553.000 л., и на частнитѣ банки — 7.357.814.000 л., или всичко 15.941.765.000 л. Докато този пласментъ въ 1925 г. е билъ 8.261.207.000 л., въ 1929 г., значи, следъ 4 години само, той се е почти удвоилъ.

Явно е, че за нужда отъ кредитъ на по-едритѣ предприятия у насъ, поне миналата година, не е могло да се говори, защото тѣ сѣ били достатъчно кредитирани не отъ Народната банка, която има сравнително малкъ пласментъ — 1.423.262.000 л., но отъ другитѣ мѣстни банки, разбира се, съ повече чужди срѣдства. Тоя кредитъ не е билъ достатъченъ само за земледѣлското население, което се ползува отъ кредита изключително на Българската земледѣлска банка, една малка частъ, можемъ да кажемъ, се ползува отъ отдѣлния, отъ частния лихварски капиталъ. Но въ всѣки случай туй, което Земледѣлската банка е дала, то е нищо въ сравнение съ нуждитѣ на нашето земледѣлие, защото отъ тоя кредитъ се пада срѣдно по 7 хиляди лева на едно стопанство. Нищожно е и това, което се лава на дребнитѣ занаятци и дребни търговци, които се ползуватъ съ малкото срѣдства отъ мѣстнитѣ кредитни учреждения, каквито сѣ популярнитѣ банки, до толкова доколкото тѣ могатъ да обхванатъ по-голямъ частъ отъ занаятчийството, отъ дребнитѣ търговци и дребнитѣ производители.

Все пакъ, г. г. народни представители, остротата на кризата не би се почувствувала, ако не бѣше настѣпила паниката презъ м. м. октомврий и ноемврий 1929 г. у вложителитѣ и спестителитѣ. На какво се дължеше тая паника, вамъ е добре известно. Първо, дойде единъ голѣмъ фалитъ — фалитътъ на фирмата Братя Бѣклови, въ която бѣха ангажирани не само банкови институти или търговци и индустриалци, които сѣ давали на кредитъ стока на Братя Бѣклови, но въ която бѣха ангажирани и капитални спестители, доколкото сведенията ми се простиратъ, на повече отъ 18 милиона лева. Това сѣ били спестявания на блиски роднини и далечни познати, които сѣ смѣтали заведението на Братя Бѣклови като банка и тамъ сѣ влагали своитѣ срѣдства, благодарение на по-голямата лихва. Фирмата на братя Бѣклови е играла роля на банковото учреждение, където сѣ били приемани спестявания, влогове. Следъ фалита на братя Бѣклови, както знаете, биде поставена въ затруднение и ликвидира Софийската банка. Последната не бѣше едно малко кредитно учреждение, ликвидирането на което да остане незабелязано отъ гражданството на България. Софийската банка имаше клонове и въ по-големитѣ градове на Царството и, щомъ тя спрѣ платкитѣ си, на нейнитѣ гишета започнаха да се трупатъ мнозина, особено отъ дребнитѣ спестители, каквито само въ София е имало около 4—5 хиляди души. Въ клоноветѣ и, какъвто е клонътъ въ единъ голѣмъ градъ, като Варна, дето маса дребни спестители сѣ били вложили своитѣ спестявания, сѣщо се трупаха на гишетата. Очевидно е, че този фактъ, който е наблюдаванъ отъ гражданството, не може да не извика съмнение у всѣки единъ дребенъ, или по-голямъ спестителъ, за сигурността на неговия влогъ въ другитѣ банки, защото той не може да прави разлика, дали тази или онази банка е затруднена или не, дали е въ сѣщото положение, или не. Като прибавите, г. г. народни представители, къмъ това и шума на българската преса тогава, че тази банка е въ затруднение, че онази банка е въ затруднение, че тази банка ще бѣде предъ фалитъ, че оная банка ще бѣде предъ фалитъ, всичко това създаде действително една паника, при която се започна едно бързо изтегляне на влоговетѣ отъ всички банки, не се спрѣха даже предъ кооперативнитѣ и популярни банки, защото въ първия моментъ не можеше да се направи разлика какво става — кой е изправенъ, кой не е, кой е предъ затруднение, кой не е. И за да не бѣде голословенъ — макаръ че сведенията ми не сѣ пълни — мога да ви кажа, че само въ продължение на тия три месеца: октомврий, ноемврий и декемврий м. г. сѣ изтеглили отъ българскитѣ не кооперативни, а акционерни банки 720 милиона лева спестявания, влогове. 720 милиона лева сѣ изтеглени въ единъ периодъ отъ три месеца отъ банкитѣ, които сѣ въ България! Нѣкои отъ по-големитѣ банки даже сѣ чувствително пострадали: отъ една банка само сѣ изтеглени въ продължение на два месеца 173.000.000 л.!

В. Кознички (нац. л): Въ Италианската банка не сѣ ли били вложени?

Р. Василевъ (д. сг): Всички не сж ги вложили тамъ, голѣма частъ сж ги държали у себе си.

Министъръ В. Молловъ: Кое, частнитѣ влогове ли? Частни влогове има въ всички банки.

В. Кознички (нац. л): Влоговетѣ въ Италианската банка сж увеличени много.

Министъръ В. Молловъ: Не е вѣрно.

Р. Василевъ (д. сг): Искамъ да ви кажа, че въ единъ моментъ на паника се започна изтегляването на тия влогове. А щомъ се започне изтегляване на влоговетѣ, спира се напълно и внасянето на нови влогове, защото и този, който има да внесе, не внася.

Азъ съмъ работилъ въ кооперативна банка и мога да ви кажа, че въ първитѣ дни ние бѣхме поставени предъ положението всѣки день да даваме по два-три милиона лева, за да удовлетвори́мъ исканията на хората, които не можеха да ни кажатъ защо правятъ това. „Страхъ ни е“, казватъ. Ние имъ казваме: имаме гаранции, недейте се безпокои; има срѣдства, има достатъчно запаси. Но докато се успокоятъ хората и спре това теглене, докато мине тая паника, и отъ популярнитѣ, и отъ кооперативнитѣ банки се изтеглиха много пари. Разбира се, впоследствие започна на нова смѣтка да се внася пакъ — повечето въ по-здрави кредитни сдружения — кооперативни и нѣкои други. Но въ голѣма частъ отъ кооперативнитѣ банки тегленията още продължаватъ. Всѣки день има натрупване на гишетата на банкитѣ да теглятъ влогове. Какво представляватъ въобще всички български банкови кредитни учреждения безъ тия влогове, г. г. народни представители? Очевидно, тѣ сж твърде слаби кредитни учреждения. Какви капиталъ иматъ нашитѣ банки? Всички банки въ България разполагатъ съ не голѣми срѣдства. Срѣдствата на банкитѣ не надминаватъ 1 милиардъ и 200 милиона лева крѣгло, а влоговетѣ у тѣхъ сж надъ 8 милиарда. Банка съ 30—40 милиона лева капиталъ има 150—200 милиона лева влогове. Когато една такава българска кооперативна банка гледа да се трупатъ предъ нейнитѣ гишета десетки и стотици хора, за да теглятъ своитѣ влогове, даже да има свои срѣдства, да използва свои кредити, тя не може да седи равнодушно и да чака нейнитѣ клиенти, които сж затруднени, да ѝ дадатъ подиръ два-три месеца отново паритѣ си; естествено, тя започва веднага да събира паритѣ си отъ своитѣ клиенти, отъ тия, които сж се ползували навремето съ голѣмъ кредитъ и за дълги времена съ текущи смѣтки; веднага банката поставя падежи на тия текущи смѣтки и иска изцѣло покритието имъ. Естествено, въ тия времена, когато нѣма достатъчно търговски обмѣнъ, а има искания за изтеглявания на влогове и стремление на банкитѣ да запазятъ своя кредитъ и да платятъ редовно влоговетѣ, които сж платими на виждане всѣки день; когато банкитѣ искатъ да събератъ достатъчно срѣдства отъ своитѣ клиенти, като имъ ограничаватъ кредититѣ и не имъ позволяватъ никакво отсрочване, за да запазятъ своето съществуване, защото тѣ сж предъ опасностъ да спратъ платкитѣ си — ето причинитѣ за усилване, за изострюване на кризата; ето ви причинитѣ, за тежкото положение на българския търговецъ, на българския индустриалецъ и на всички, които презъ м. м. октомврий, ноемврий и декемврий надахнаха повикъ за криза. Това сж специфични български причини, които спомогнаха да се изостри още повече кризата у насъ. Защото вамъ е добре известно, че криза съществува навсѣкѣде, обаче въ земеделскитѣ страни тя съществува въ остра форма поради обезценяване продуктитѣ на земеделцитѣ. Но навсѣкѣде кризата е голѣма и се дири възможностъ, полагатъ се грижи да се облекчи съ нѣщо тая стопанска криза, която произхожда отъ обезценяването на продуктитѣ на земеделцитѣ, пѣкъ и на всички индустриални продукти — нѣщо, което постепенно настѣпва отъ войнитѣ насамъ. Тази стопанска криза, казвамъ, се преживява тежко и другаде, но у насъ се преживѣ по-тежко презъ тия месеци, за които ви казахъ, поради специфичната причина на краха на нѣколко голѣми фирми, поради изгубване довѣрието въ кредитнитѣ учреждения, поради систематическото започване на изтегляне на влогове, поради страха на банкитѣ да не пострадатъ, като започнаха да ограничаватъ всички кредити и да спиратъ всѣкакво отсрочване спрямо своитѣ неизправни длъжници.

Трѣбваше, г. г. народни представители, тая паника отчасти да мине, да се успокоятъ вложителитѣ, за да започнатъ да изваждатъ пакъ своитѣ, макаръ малки срѣдства, държани подъ възглавницата, въ шкафчетата и да ги поставятъ въ кредитни учреждения. Това настана — поне тия, които следятъ банковия животъ у насъ, знаятъ това —

особено въ кооперативнитѣ кредитни учреждения; това настана особено отъ м. декемврий насамъ и отъ нова година започнаха все повече и повече да се увеличаватъ влоговетѣ, които бѣха изтеглени по време на паниката. Ние сме имали случаи да наблюдаваме лица, които сж имали спестявания по 50, по 100—200 хиляди лева, които ги изтеглиха въ време на паниката. Следъ това започватъ да наблюдаватъ дали банката плаща. Щомъ видѣха следъ 15 дни, че банката плаща, на шестнадесетия день дохождатъ и внасятъ една частъ. Пакъ наблюдаватъ какво става. Минаватъ 10—15 дни — внасятъ друга частъ; следъ месецъ и половина-два внасятъ всички суми, които сж изтеглени по време на паниката. Това показва, че довѣрието къмъ кредитнитѣ учреждения се възстановява, че нѣма тоя страхъ у вложителя, какво може кредитното учреждение да пострада, да бѣде затруднено въ изплащанията, да бѣде принудено да ликвидира и по тоя начинъ неговитѣ спестявания да пострадатъ, а тѣ, г. г. народни представители, въ никой случай не могатъ да бѣдатъ запазени съвършено, когато банковото учреждение пострада и ликвидира. Вие знаете, че въпрѣки жертвитѣ, които направи държавата съ откупване зданието на Софийската банка, и въпрѣки че се притекоха други банки да ѝ подпомогнатъ при изплащането на влоговетѣ, все пакъ значителна частъ влогове останаха неизплатени. Четемъ въ вестникитѣ, че вложителитѣ правятъ събрание. И не е чудно, поради неизплащане на влоговетѣ Софийската банка да бѣде обявена въ несъстоятелностъ и тогава всички извършени операции ще трѣбва да се считатъ за невалидни. Това успокояване, което настѣпва полѣка-полѣка, даде възможностъ на банкитѣ, и кооперативни и акционерни, да почнатъ да пласиратъ своитѣ срѣдства между нуждаещитѣ се и особено това, което е по-здрави, което заслужава кредитъ, започнаха да го кредитиратъ. Днесъ, въпрѣки застою въ търговията, спокойствието въ банкитѣ е по-голѣмо и тѣ иматъ възможностъ да отдѣлятъ повече срѣдства. Все пакъ голѣмъ брой български граждани: земеделци, занаятчи, производители и дребни търговци, които врати сж затворени за другитѣ банкови учреждения и които поради прустройството на Народната банка, която по-рано ги подпомагаше, достигаха до обществени срѣдства чрезъ Земеделската банка и Централната кооперативна банка или нейнитѣ кредитни кооперации, иматъ нужда отъ срѣдства. Сжщо иматъ нужда отъ срѣдства българскитѣ търговци, които, достатъчно закрѣпени, не пострадаха отъ тая криза, но все пакъ поради стѣснението на паричния пазаръ не могатъ да си служатъ съ кредита на банкитѣ. Загова Министерството на финанситѣ съ внесения законопроектъ иска, както и съ първия законопроектъ, да се подпомогне популярниятъ кредитъ, като една частъ отъ онѣзи обществени фондове, съ които разполага държавата, се раздаде на банкитѣ, било на Земеделската, било на Централната кооперативна банка, било на други банки чрезъ Народната банка и 40% отъ тия фондови срѣдства се използватъ за търговски кредитъ — сконтовъ и реесконтовъ. Ако тия фондови срѣдства — въ тоя моментъ сж отъ 500—600 милиона лева, понеже другитѣ срѣдства постепенно се връщатъ къмъ каситѣ на банкитѣ, а тѣ сж надъ милиардъ лева — бѣдатъ рационално използвани и отъ тѣхъ една частъ, по-голѣмата, се отдѣли за Земеделската банка, друга частъ — за Централната кооперативна банка, чрезъ кооперациитѣ, за занаятчинитѣ и търговцитѣ и трета частъ чрезъ Народната банка — 40%, както е въ законопроекта — се пласира въ търговски портфейлъ, а тя нѣма да бѣде по-малко отъ 400—500 милиона лева, явно е, г. г. народни представители, че това ще бѣде една доста голѣма крачка напредъ. Тогава при тая криза днесъ, когато паниката се премахва, когато кредититѣ се възстановява, когато се възвръща довѣрието на населението къмъ кредитнитѣ учреждения, ще може къмъ тия срѣдства, които имаме, да прибавимъ и срѣдствата на българскитѣ граждани, които почватъ да ги връщатъ въ банкитѣ, но които срѣдства непремѣнно трѣбва да се поставятъ подъ контролъ, да не бѣдатъ, гака да се каже, поставени въ рискъ и въ даденъ моментъ на нерационално използване да бѣде всичко прахосано. Чрезъ мѣроприятията на правителството, както за закрила на спестяванията, така и за използване срѣдствата на тия обществени фондове, които днесъ ни се представятъ съ тѣзи два законопроекта, ще може да се омокоти твърде много кредитната криза, която съществува у насъ вънъ отъ стопанската криза, за която говорихме, причинитѣ на която сж: обезценяване продуктитѣ на земеделцитѣ, намаляване на покупателната способностъ на консоматора и малкия пласментъ на стоки отъ търговци и индустриалци.

Г. г. народни представители! Не е безинтересно да видите днесъ какви влогове има въ кредитнитѣ учреждения

у насъ. Въ кооперативните кредитни учреждения, популярните банки, които се кредитиратъ отъ Българската централна кооперативна банка, на 30 мартъ т. г. е имало чужди сръдства, влогове, 1.375.803.655 л. Въ самата Българска централна кооперативна банка е имало влогове на сръдната дата 311.383.350 л. Това сж изключително спестявания и влогове, които ще бждатъ засегнати отъ тия два законопроекта.

Капиталътъ и фондовете на тѣзи кооперативни кредитни учреждения, които се кредитиратъ отъ Българската централна кооперативна банка и сж подъ нейния контролъ на 1 януарий т. г. сж били около 680 милиона лева, а на Българската централна кооперативна банка на сръдната дата сж били 138.500.000 л. Общиятъ съюзъ на земеделските кооперации презъ 1929 г. има влогове и текущи кредитни смѣтки крѣгло 724.971.000 л., частните банки — 6.823.741.000 л., Българската народна банка — 2.234.151.000 л., Българската земеделска банка — 3.962.499.000 л. Голѣма частъ отъ тѣзи сръдства сж фондови спестявания и сиротски влогове, които ще бждатъ използвани сега по настоящия законопроектъ за целитъ, за които се говори въ самия него.

Г. г. народни представители! При тѣзи данни, които азъ току-що ви цитирахъ; при констатираната напоследъкъ, въ началото на тази година, тенденция — спестяванията, влоговете и въ Земеделската банка, и въ Кооперативната банка, и въ другите банки да се увеличаватъ въпрѣки кризата, която съществува; при единъ износъ — 373 милиона лева, за който нѣколко данни мога да ви дамъ въ крѣгли цифри, които могатъ само да обнадеждатъ всички, а именно за месецъ януарий т. г. износъ — 527 милиона лева, вносъ — 373 милиона лева, за м. февруарий износъ — 357 милиона лева, вносъ — 349 милиона лева, за м. мартъ износъ — 590 милиона лева, вносъ — 382 милиона лева, за м. априлъ износъ — 520 милиона лева, вносъ — 390 милиона лева или общо за първото 4-месечие износъ 1.994.000.000 л., а вносъ 1.494.000.000 л., т. е. крѣгло сж 500 милиона лева повече износъ, отколкото вносъ. . .

И. Януловъ (с. д): Всѣка година презъ месеците януарий, февруарий и мартъ е така.

Р. Василевъ (д. сг): Тѣкмо обратното е било миналата година — миналата година презъ месеците януарий, февруарий и мартъ вносите е билъ сж 500—600 милиона лева повече.

И. Януловъ (с. д): Миналата година е изключение. Че тази година имаме напредъкъ въ износа — има, но не бива да се заблуждаваме.

Р. Василевъ (д. сг): Та, казвамъ, при тѣзи данни, които представляватъ една тенденция на увеличение на влоговете въ нашите кредитни учреждения; при тази тенденция, че тази година ще бжде по-нормална и че ще имаме едно увеличение на нашия износъ предъ вноса — а трѣбва да признаемъ това и благодарение на този износъ нашите девици сж нарастнали на 860 милиона лева; сж мѣрките, които се взематъ за използване на тѣзи обществени фондове, които ще хвърлятъ достатъчно сръдства на дребните спестяванията, на земеделци, занаятчи и дребни търговци; сж гарантиране спестяванията сж новия законопроектъ — две мѣроприятия отъ голѣмо значение — и при изгледите, които имаме за една хубава реколтата презъ тази година — всѣки, който е миналъ отъ единия край на България до другия, сж умиление е гледалъ полетата, ония хубави ниви, които, засѣти сж всички произведения на земеделското производство, сж въ много по-добро състояние — при една блѣстяща реколтата, ние не можемъ да бждемъ съвършено песимисти и, смѣтамъ, че трѣбва да очакваме минаване, изживяване на тежките дни, които преживѣ България миналата година, и едни по-добри дни въ бждеще. (Ржкоплѣскания отъ нѣкои сговористи)

Председателстващъ В. Димчевъ: Има думата народниятъ представителъ г. Илия Януловъ.

И. Януловъ (с. д): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Следъ хубавата речъ на г. Ради Василевъ, въ който той се спрѣ на нѣкои съществени въпроси, азъ искамъ да погледна на този законопроектъ въ свръзка съ бѣлата система отъ мѣрки за образуване на капитали въ нашата страна. И първиятъ законопроектъ за гарантиране и покровителство на влоговете, и вториятъ законопроектъ за пласменти на влоговете, гонятъ една голѣма целъ — образуването на капитали въ България и гарантирането имъ. Ние трѣбва да признаемъ, че липсата на капитали

въ България и въобще липсата на една система за образуване на капитали, съставлява една отъ най-големите спънки въ развитието на нашето стопанство. И когато ние се намѣримъ въ моменти като сегашните, на една страшна стопанска криза, тогава разбираме отъ какво голѣмо значение е липсата на капитали въ нашата страна — малките спестявания се изплашватъ, а мѣрките на правителството обикновено закѣсняватъ.

Г. г. народни представители! Днесъ законопроектътъ е действително закѣснѣлъ, но все пакъ е за предпочитане, че той се внася, отколкото ако не бѣше никакъ внесенъ. Ще трѣбва да се съжалева само заради туй, че едни такива, съществени законопроекти се внасятъ въ единъ моментъ на стопанска криза, вследствие на което всички тѣхни разпорѣждания носятъ отпечатъкъ на спасителни мѣрки за нашето стопанство.

Г. г. народни представители! Законопроектътъ за пласиране и използване на капиталите на държавните и обществени фондове и Спестовната каса не бива да бжде разглежданъ само отъ гледна точка на стопанска криза. Тамъ ние ще бждемъ на погрѣшенъ пътъ. И дотолкова, доколкото въ законопроекта се предвижда 40% отъ тѣзи фондове да се вложатъ въ сконтъ и реесконтъ, ние можемъ да гледаме на него като едно спасително сръдство въ сегашната стопанска криза, но не и като на едно спасително сръдство за самите фондове. Фондовете, свързани съ държавата, сж, въ сѣщность, пакъ спестявания. Вземете фонда за социалните осигуровки — та това сж стотини милиони лева спестявания на българските индустриалци, занаятчи, търговци, заедно съ спестяванията на тѣхните работници. Въ този моментъ този фондъ възлиза на повече отъ 200 милиона лева и е на разположение на правителството за облекчение на положението, за коригиране на стопанската криза. Втори фондъ, сжщо така пакъ много голѣмъ е фондътъ на пенсията. Това сж пакъ спестявания и то спестявания систематически, сж една ясна и точно опредѣлена целъ: гарантиране личността въ моментъ, когато тя стане неспособна да добива сръдства за прехрана на себе си и на семейството си. Сж този фондъ държавата разполага и сега се гласи да разполага доста неправилно. И всички други фондове ние не можемъ да ги третираме иначе, освенъ като спестявания и затова разглежданиятъ законопроектъ е много тѣсно свързанъ съ първия законопроектъ за влоговете. Азъ вземамъ думата по втория законопроектъ, заради това, защото смѣтамъ, че и по втория законопроектъ би трѣбвало да се кажатъ сжщите мисли.

Гарантиране на спестяванията. Ако ние разгърнемъ всички чужди законодателства ще намѣримъ, че отъ 50 години съществуватъ тамъ основни законоположения за гарантиране на спестяванията не само въ банките, а и въ акционерните дружества и кооперациите, навредъ, където обществеността ви гарантира морално вашия влогъ. Сжщо така, ние ще видимъ, че всички фондове, създадени съ една опредѣлена целъ, не могатъ да се използватъ абсолютно за никаква друга целъ. Само България е единствената страна, където се използватъ за други цели, а не за опредѣлените. Вие знаете, г. г. народни представители, какво значи слагането въ единъ законъ, слагането въ едно завещание, слагането въ единъ уставъ на една опредѣлена целъ, на единъ фондъ, на единъ заветъ, на една фондация, и затова азъ питамъ: кое дава право на насъ българите да бждемъ новатори въ това отношение до такава степенъ, щото да използваме фондовете, както сме правили особено следъ войната, за цели, които нѣматъ нищо общо съ поставените цели на фондовете, напр. на пенсионния фондъ, напр. на фонда социални осигуровки и на всички други фондове? Разглежданиятъ законопроектъ, идвайки, за голѣмо съжаление, въ единъ моментъ на стопанска криза и поставяйки си за целъ да облекчи стопанството отъ тази криза, като-челни иде до известна степенъ да узакони тази практика. Вие ще видите въ законопроекта, че се допуска, щото сумитъ на фондовете да бждатъ давани не за целитъ, за които сж създадени тия фондове, но да бждатъ давани и за облекчение на стопанската криза. Г. министърътъ на финансите е принуденъ да спасява сж финансовите сръдства на фондовете забърканото стопанско положение. Само съ това азъ си обяснявамъ, дето въ законопроекта фигуриратъ известни законоположения за пласментите, сж които пласменти се цели облекчаването на стопанската криза. Азъ не се противопоставямъ на това, щото държавата да подпомогне стопанството въ тая криза. Но азъ обръщамъ просвѣтното внимание на г. министра — и въ комисията ще трѣбва да помислимъ върху това — дали отпускаме 40% отъ сумитъ и фондовете срещу сконтъ и реесконтъ на търговски портфейлъ и изобозъ за пласменти, които се

допускат на Народната банка, е един нормален пласмент на гарантирания морално поне от държавата фондове. Също така аз ви спирам вниманието, че в буква а на чл. 4 се казва, че тѣ могат да бъдат плащани в държавни или гарантирани от държавата ценни книжа в българска или чужда монета. И тук се крие една опасност.

Г. г. народни представители! Въ теорията въпросът за пласмента е най-сложният въпрос, особено при застраховките. Ако има въпрос въ застрахователното дѣло, по който най-много да се спори не само у нас, а и въ чужбина, това е въпросът за пласмента на резервите, защото всѣки пласмент е атакуван двояко: той е атакуван като капитал вследствие на депресацията на монетата и, следователно, достига до положение, щото капиталът да се намали или да се стопи; той е атакуван като източникъ за доходъ, вследствие нерентабилно пласиране. Е добре, отъ тази гледна точка въпросътъ исторически е решенъ въ смисълъ, че се налага тия пласменти да бъдат въ такава форма, че напълно капиталътъ да бъде гарантиранъ и да се получи възможното максимално рентиране. Въ кой случай капиталътъ е гарантиранъ? Въ два случая: ако капиталътъ е обвърнатъ въ недвижности, които до известна степенъ сѣ равноценни на злато, и ако капиталътъ е обвърнатъ въ чисто злато. Но и въ единия, и въ другия случай трѣбва да се добие максимумъ рентабилностъ. Но рентабилността и повдигането благосъстоянието на страната не бива никакъ да намаляватъ гарантирането на капиталътъ. Пласирането на капиталътъ трѣбва да бъде въ такава форма, че да гарантира непременно запазването на капиталътъ. Досега въ търговския законъ, и въ други закони се приемаше, щото капиталътъ на застрахователните дружества и капиталътъ на фондовете да бъдатъ влагани въ държавни ценни книжа, въпрѣки риска, че тия ценни книжа могатъ да се обезценятъ отъ обезценяването на лева. Никой отъ насъ не вѣстава и не бива да вѣстава срещу единъ таквъ текстъ, какъвто има буква а на чл. 4, защото, ако стабилността на лева гарантира фондовете, фондовете реципрочо трѣбва да гарантиратъ стабилността на лева, и затова вложеното имъ въ ценни книжа, които лежатъ въ основата на стабилността на лева, се явява регулярно, се явява, бихъ казалъ азъ, неизбежно. Но това налага най-голѣми грижи за стабилността на лева. И азъ трѣбва да призная, че г. министърътъ на финансите е успѣлъ да промъкне тази мисълъ въ чл. 2, алинея втора — че пласментътъ на фондовете, въ каквато и форма да бъде, трѣбва да бъде съобразно съ политиката за стабилността на българския левъ. И затова въ единъ моментъ, когато било комитетътъ, било Министерскиятъ съветъ, било Народното събрание се увлѣкатъ и смѣтатъ, че пласирането може да стане и въ други форми, тогава Българската народна банка, като пазителъ на стабилността на лева, има право да каже своето veto, а последна дума има министърътъ на финансите. Това е похвално, това е добро. Обаче, въ случай на споръ и когато разрешаването на спора ще се отнесе до министра на финансите, veto-то на Народната банка се излага на голѣми опасности, вследствие на факта, че пласирането гони и една чисто стопанска целъ, че министърътъ ще бъде принуденъ да отговори на въпиющето искане на стопанскитъ съсловия за улесняването имъ съ пари. А тази целъ въ едно ненормално време не се схожда съ голѣмата целъ на подобенъ единъ законъ въ нормално време. И ако ние трѣбва до известна степенъ да се подчинимъ на тая необходимостъ на времето, азъ смѣтамъ, че въ комисията ще трѣбва особено да се оградимъ въ това отношение, за да не би да стане известно нахвърляване на капитала на тия фондове, съ желание само да достигнемъ втората целъ, именно, увеличение на рентабилността, и третата — да повдигнемъ нашето стопанство.

Г. г. народни представители! Ние сме много улеснени въ разбирането на тая въпросъ поради преживѣната катастрофа съ пласментитъ и спестяванията на българитъ. Ние всѣки бѣхме свидетели и пострадавши отъ това, че влоговете, събрани въ българскитъ банки до войната, следъ войната бѣха почти стопени, обезценени 27 пѣти; че влоговетъ въ българскитъ акционерни дружества, сѣ изключени въ 1% отъ тия дружества, бѣха почти напълно обезценени, и днесъ ние виждаме въ ликвидация или въ несъстоятелностъ една грамадна частъ отъ акционернитъ дружества, а акциитъ на другитъ дружества почти да не струватъ. А това сѣ все народни спестявания, било спестявания на капиталиста, било спестявания на работника, било спестявания на земеделеца — при натрупването на капитала това имъ значение; важното е, че това сѣ спестявания на интегралния български капиталъ. Ние сѣщо видѣхме,

какъ, вследствие обезценяването на българския левъ, се създаде едно чувствително задължение на българската държава къмъ Българската народна банка. Отъ друга страна, ние бѣхме свидетели, какъ спестяванията за пенсии на хиляди добри българи, чиновници и служаци, които спестявания бѣха достатѣчни — азъ съмъ правилъ тая смѣтка — за да покриятъ всѣкитъ изисквания на закона за пенситъ, за да могатъ тия служаци и чиновници за 20—25 годишна служба да получатъ такива пенсии, каквито законътъ допуска, ние, казвамъ, видѣхме какъ тѣхнитъ спестявания пропаднаха и какъ математическата база на пенситъ се разруши, вследствие на факта, че пенсионниятъ фондъ бѣше вложенъ въ Българската народна банка въ български левове, а левътъ се стопи и пенсионниятъ фондъ се обезцени 27 пѣти. И сега, когато пенсионеритъ протѣгатъ рѣще и искатъ държавата да ги подпомогне, има въ България хора, които казватъ, че пенсионеритъ сѣ се обвърнали на просияци, че тѣ само искатъ отъ държавата. Г-да! Държавата дължи на пенсионеритъ, защото тя имъ взема 27 части отъ тѣхния капиталъ въ пенсионния фондъ, а сега имъ дава само $\frac{1}{27}$ частъ отъ този капиталъ, поради стопяването на тѣхнитъ спестявания. Тази тъжна картина на разрушаване спестяванията въ България за насъ е достатѣчна да ни накара да бъдемъ извънредно много внимателни въ пласментитъ на всѣки спестявания и на спестяванията въ фондовете, като пласментитъ бъдатъ свързани съ стабилността на българския левъ.

За да завърша своитъ бележки по тая въпросъ, азъ бихъ поискалъ отъ г. министра на финансите въ комисията да ни освѣтли върху състава и върху възможнитъ измѣнения въ състава на тѣй наречения комитетъ, който ще решава за пласментитъ.

Г. г. народни представители! Въ този комитетъ влизатъ нѣколко души висши чиновници, само чиновници, доста компетентни. Азъ признавамъ тѣхната компетентностъ, но въ този комитетъ азъ не виждамъ отговорността на правителството. Тя е изключена. Въ единъ моментъ, когато сѣ този времененъ, а не органически, законопроектъ по тая съдобносна и важна материя — за образуването на капиталитъ въ България и за гарантиране пласментитъ на спестяванията — ние искате да облекчите стопанската криза, азъ виждамъ, че той комитетъ стои съвършено настрана отъ голѣмата отговорност на Министерския съветъ; само въ втората алинея на буква б отъ чл. 4 е казано: „Всѣко недоразумение, което би се изявило въ комитета по тая пунктъ, ще бъде предоставено за разрешение на министра на финансите“.

Г. г. народни представители! Тукъ трѣбва да имаме две нѣща: първо, трѣбва да имаме една система отъ мѣрки, които да целятъ образуването и гарантирането на българскитъ капиталъ, на българскитъ влогове и на спестяванията, и, второ, трѣбва да имаме ангажменти на държавата въ това отношение, трѣбва да имаме отговорността на правителството за спестяванията, за гаранционната, влоговата политика, която е частъ отъ голѣмата финансова политика, свързана съ кредитната и стабилизационната политика на една властъ.

По първия пунктъ — за системата отъ мѣрки, не мога да не подчертая, че тия законопроекти, които ние гласуваме по принципъ, запазвайки си разсвѣта да поправимъ нѣкои работи въ комисията, идатъ много откъслечно, съ други цели, идатъ въ едно неподходящо време за тѣхното създаване, и, следователно, тѣ могатъ да ни доведатъ до една голѣма самоизмама, до една голѣма аберация въ поставенитъ задачи. Ето защо, азъ съмъ дълженъ да подчертая, че въ това отношение е необходима една цѣлостна система. Ако въ мотивитъ на самия законопроектъ се подчертава, че досегашната ситема е порочна, защото по нея сѣ се оползотворявали — а трѣбва да прибавя и гарантирани — поотдѣлно и по различни начини капиталитъ на разнитъ държавни и обществени фондове, ако въ мотивитъ къмъ законопроекта се отива дотамъ дори, да се казва, че въ нѣкои случаи не се е и държало смѣтка за тия положения, то очевидно е, че се налага една ситема. Тая ситема г. министърътъ на финансите, правителството би трѣбвало да ни я очертае. Каква ще бъде тая негова система, съ която то ще хвърли мостъ — а този законопроектъ е началото на този мостъ — между стопанството и финансите? Какъ ще свържете стопанската съ финансовата политика на правителството, която досега бѣше до известна степенъ изолирана отъ стопанската политика на министритъ г. Христовъ и г. Бобшевски? Какъ ще вложите финансовитъ срѣдства, събрани въ форма на фондове, въ форма на спестявания, въ форма на влогове, безъ да нахвърлите стопанската мощъ на държавата и стабилността на лева въ стопан-

ството? Какъ, отъ друга страна, ще впрегнете стопанството да помага на политиката на г. министра на финанситъ, да помага на стабилността на лева, да помага на финанситъ на страната? Това взаимодействие, тази връзка азъ я съзирамъ като основенъ мотивъ на двата законопроекта — за пласиране и оползотворяване на общественитъ фондове и за защита на влоговетъ — и затова казвамъ: тази връзка е една цѣла система — дайте системата. Отъ гледна точка на тая система ще трѣбва да се засегнатъ много други закони. Първо ще трѣбва да се засегнатъ стопанскитъ закони, като се създадатъ посочванитъ често пѣти отъ тая трибуна отъ различни оратори институции за организиране на стопанството — било стопански съветъ, било експортенъ комитетъ, било институтъ за изучаване на стопанската конюнктура въ страната, било други нѣкои институти, за които тукъ ние и други оратори ви спирахме често вниманието. Всички тия стопански сръдства за организиране на българското стопанство трѣбва да се свържатъ съ финансовитъ сръдства. Трѣбва да се създадатъ всички гаранции за образуването на капитала, т. е., да се гарантиратъ спестяванията, да се гарантиратъ пласментитъ, а не само да се посочва, кѣде ще ставатъ тия пласменти. Сжщо така ще трѣбва да бъдатъ реорганизираны и ония кредитни институти, които свързватъ българското народно стопанство съ българскитъ финанси. Говоря за Българската земеделска и Българската кооперативна банки. Очевидно е, че българското земледѣлие надрасна задачитъ, които бѣха поставени на Българската земеделска банка. Днесъ задачитъ на Българската земеделска банка не само далечъ не сж такива, каквито Митхадъ паша постави въ 60-тѣ години на миналия вѣкъ на земеделскитъ каси, но дори, бихъ казалъ, не сж такива, каквито ние ги очертахме въ последнитъ измѣнения на закона за Българската земеделска банка. Днесъ се ялага организирането на единъ колосаленъ кредитенъ институтъ въ нашата страна, който може да подраздѣлите на Търговска банка, на Земеделска банка, на Занаятчийска банка и т. н. Азъ смѣтамъ, обаче, че тѣ трѣбва да бъдатъ свързаны, особено следъ отдѣлянето на Българската народна банка въ единъ емисионенъ институтъ. Кѣде е тоя законопроектъ? Кѣде е отъ друга страна онази реформа, която ще гарантира психологическия елементъ, на който г. Ради Василевъ ви спрѣ вниманието, който е отъ съществено значение, и който не може да се атакува съ това: това е страхъ, това е уплаха, това е паника? Ами тя идва, тя може да дойде даже въ Ню-Йоркъ. Недейте мисли, че ние нѣма да я имаме и у насъ, като следствие на разстроениитъ ни финанси. Тя ще дойде. И ако въ края на краищата голѣми финансисты ни казватъ, че стабилността на монетата се крепи, следъ като изброяватъ всички други материални факти, на довѣрието на публиката, очевидно е, че това довѣрие трѣбва да го организираме.

Г. г. народни представители! Когато у насъ се говори за моралъ и психология обикновено се смѣта, че става въпросъ за възпитание. Това не е въпросъ само на възпитание, това е въпросъ и на техническа организация. Какво сме направили ние, за да гарантираме довѣрието въ България и специално довѣрието въ търговскитъ и финансовитъ ни сдѣлки? Ако имаме 400.000 висящи изпълнителни дѣла въ нашата страна, и ако всѣки знае, че трѣбва да загубите много повече време за приложение на изпълнителния листъ, отколкото за получаване на едно решение, недейте ми говори тогава, че сте организирали довѣрието. Ако днесъ спокойно най-почтениитъ човѣкъ може да каже: „Мене ми протестираха полица“, недейте ми говори за организиране на довѣрие. Защото, ако 70% отъ протестиранитъ полици въ България идатъ вследствие на обективни причини, недейте забравя, че 20—30% идатъ вследствие на корупцията, която е спътникъ на всички стопански и финансови кризи. Ако днесъ се носи въ търговския свѣтъ, че „изплащането 60% е винаги добре дошло“, благословеното казватъ 60%, това, очевидно, внася една поквара или пѣкъ и резултатъ на една поквара въобще въ стопанскитъ сдѣлки. Казва се и ликвидацията е единъ законенъ институтъ, даже и несъстоятелността, само трѣбва да се внимава да не се дойде до умишленъ банкрутъ — всичко друго може. А когато се каже „всичко друго може“, бойте се, г. г. народни представители, защото тогава е очевидно, че вратитъ на злоупотреблението сж отворени. До известна степенъ и въ България има известенъ процентъ отъ всички тия ненормални стопански и финансови явления, които трѣбва да се обяснятъ съ корупцията.

Какво направихме за измѣнението на търговския законъ? 6—8 месеца се изготвя измѣнението на специалната глава за несъстоятелността. Стопанската криза е въ своя

разгаръ и досега не е направено абсолютно никакво измѣнение на тая глава отъ търговския законъ. Може би извършено неоснователно, но въ България се страхуватъ отъ думата синдикъ. Щомъ се чуе несъстоятелностъ, щомъ, се чуе назначаването на синдикъ, смѣта се, първо, че тая работа отива до безконечностъ, и, второ, каквото се събере, ще отиде за администриране на несъстоятелността. Даже въ официални изявления — азъ имамъ едно такова отъ юристи, назначени за ликвидатори на една голѣма софийска банка — изрично казватъ въ пресата: „По никой начинъ недейте подава заявление за несъстоятелностъ, защото знаете ли тогава какво ще излѣзе? Тогава е ясно, че ще има синдици и всичко, каквото се добие, ще се излѣзе“. До тамъ сме стигнали!

Освенъ това нѣма никаква организация на търговскитъ сѣдилища. Въ страни като Франция, които иматъ своитъ традиции въ сѣдебното дѣло, въ търговскитъ сѣдилища участвува търговецътъ, участвува компетентниятъ; не се чудете, че ние сме доста много закѣснѣли въ това отношение. Ние имаме курйози при разрешаването на въпроси за несъстоятелността, защото се гледа у насъ само на буквата на закона.

При това положение, очевидно е, че отсъствува една цѣлостна система при организирането на това довѣрие и психология за влоговетъ, за спестяванията на страната. Азъ съмъ за една цѣлостна система.

Отъ друга страна, г. г. народни представители, казахъ, че тази система трѣбва да бѣде свързана и съ едно ангажиране на правителството, на Министерския съветъ. Отговорността, конституционна и парламентарна, на Министерския съветъ по такъвъ единъ голѣмъ законопроектъ не може да бѣде делегирана, по моего скромно мнение, на единъ комитетъ и само въ случай на споръ министърътъ на финанситъ, следъ Народната банка, да се намѣси. Азъ ще педирамъ въ комисията, и се лаская, че г. министърътъ на финанситъ ще се занимае дотогава съ въпроса, дали не би могло, щото този комитетъ да бѣде председателствуванъ отъ министра на финанситъ.

Г. г. народни представители! Ако въ други комитети, комитетътъ за водитъ, комитетътъ за горитъ, комитетътъ за работническитъ фондове, Върховниятъ съветъ на труда и т. н., е нужно непосредствено личното участие на министра, азъ все държа, че министърътъ на финанситъ не бива тукъ да отпусне юздитъ — говоря за дълги години, законъ създаваме — не бива да се делегира тази властъ само на единъ комитетъ и то на комитетъ, съставенъ отъ 5—6 души чиновници, които сж компетентни, безсѣмнено, но всѣки случай иматъ психологията на чиновници, особено като се дава на този комитетъ извънредно голѣма властъ да прави пласментъ въ сконтъ и реесконтъ, да сключва заеми отъ едно учреждение на друго, да влага въ частни банки, гарантирани отъ държавата...

Р. Василевъ (д. ср): Може да се постави: протоколътъ се утвърждава отъ министра на финанситъ.

И. Януловъ (с. д): Азъ съмъ съгласенъ напълно съ Вашето допълнение. — Азъ бихъ желалъ, щото решенията на този комитетъ да минаватъ презъ Министерския съветъ. Този комитетъ ще се събира всѣки месецъ, за да администрира своитъ решения, да провѣрва доколко тѣ сж приложени. Той ще има едно-две заседания, въ които ще реши, по кой начинъ ще се извършва пласирането на фондоветъ. Тѣзи решения на 5—6 чиновници, какъ да се пласиратъ 1—1½ милиарда лева — вземамъ голѣма цифра, напиримѣръ, фонда „Спестовна каса“, 600—700 милиона лева, и т. н. — подписаны отъ делегата на Кооперативната банка, на Земеделската банка и т. н., все трѣбва да минаватъ презъ Министерския съветъ, който, извършвайки единъ надзоръ, да поеме отговорността.

Азъ ще педирамъ за това измѣнение. Нашата група е решила да гласува и двата законопроекта, като настоява, обаче, да се направятъ, първо, всички тѣзи измѣнения и, второ, да се свържатъ тѣзи два законопроекта съ една голѣма стопанска, финансова система за организирането на българското стопанство.

Председателствувашъ В. Димчевъ: Има думата г. министърътъ на финанситъ.

Министъръ В. Молловъ: Г. г. народни представители! Нѣма да говоря по въпроса за защита на влоговетъ. Той е свършено отдѣленъ отъ законопроекта, който се разисква сега, за оползотворяването на капиталитъ на държавнитъ и обществени фондове и Спестовната каса. Нѣма да говоря за туй, защото законопроектътъ би трѣбвало да

бъде разискванъ много по-подробно въ финансовата комисия и, може би, само следъ тѣзи разисквания въ финансовата комисия ще бъде възможно едно по-определено, по-установено разглеждане на отдѣлнитѣ въпроси, които се засѣгатъ въ него.

Идеята е съвършено ясна и азъ вѣрвамъ, че Народното събрание по тази идея нѣма да има нищо противъ. Идеята е да се запази по законенъ редъ ликвидността на банковитѣ учреждения, да се запази, съ други думи, размѣрътъ на спестяванията, внесени въ частнитѣ банковитѣ институти. Преди — както се каза отъ единъ отъ ораторитѣ — паниката не, но преди разтревожаването на вложителитѣ презъ октомврий и ноемврий миналата година, Българската народна банка и Финансовото министерство бѣха се загрижили за заздравяването на частнитѣ банковитѣ институти, и проектътъ за защита на влоговетѣ, който вие има да разглеждате, е единъ проектъ, който е работенъ отъ 1927 г. насамъ. Още оттогава както Народната банка, така и Финансовото министерство бѣха обърнали своето внимание къмъ известни болни страни въ нашата кредитна система, специално въ нашитѣ банковитѣ институти, въ нашитѣ частни банки. Изобщо казано, тѣзи болни страни се съзираха на първо мѣсто въ недостатъчната ликвидностъ на кредитнитѣ учреждения по отношение спестяванията. По-големата частъ отъ нашитѣ банки — по-големии и по-малки — иматъ значително количество частни влогове; пласментътъ на тѣзи влогове, обаче, не е уреденъ по законодателенъ редъ. Достатъчно е една банка да получи надлежно разрешение или, по-право, да извърши регистрацията си предъ компетентния окръженъ съдъ, за да може да функционира: тя започва да събира влогове и да ги пласира споредъ своитѣ разбирания, споредъ разбиранията на управителното тѣло и, следователно, безъ да може тоя пласментъ да бъде контролиранъ по надлеженъ начинъ било отъ Народната банка, било отъ нѣкаква друга институция. И въ миналото ние можехме да забелязваме известни лоши последици отъ това положение, но такива се забелязваха особено въ течение на миналата година. Това явление се отбеляза въ смисълъ, че редъ спестявания, привлечени къмъ нѣкои частни кредитни институти съ обещания за по-големи лихви, биваха пласирани въ предприятия или въ начинания дългосрочни, безъ достатъчна гаранция за тѣхното развитие или тѣхното ликвидирање въ едно определено време; съ други думи, влоговетѣ, които събираха банковитѣ институти, бѣха имобилизирани, и отъ туй положение ясно се почувствуваха опасността, че въ единъ моментъ на обезпояване или на криза подобни банковитѣ институти безъ ликвидни срѣдства не биха могли да отговарятъ на тегленията, които клиентелата имъ би предизвикала въ такова време.

Естествено е, че срещу едно подобно положение трѣбва да бъдатъ взети известни мѣрки и тѣзи мѣрки се взематъ съ представения законопроектъ; може би той да не е съвършенъ и да има възможностъ да се взематъ и други мѣрки. Между това азъ съмъ дълженъ да кажа, че и Обществото на народитѣ се е заинтересувало съ този въпросъ, защото той не е само нашъ, мѣстенъ, български, но е единъ общеевропейски въпросъ и възможно е въ вече откритата сесия на Финансовия комитетъ да се дадатъ известни общи директиви за начинитѣ, по които трѣбва да бъдатъ защитавани частнитѣ влогове въ банкитѣ. Следователно, ако ние бихме имали възможностъ да изчакаме това време, може би бихме имали известни други указания или насоки, въ които да организираме тая защита. Въ всѣки случай, едно е ясно — че това положение не може да продължава по-нататъкъ. Редъ конкретни случаи, които нѣма защо да цитирамъ, въ последно време посочиха това болезнено състояние на нашитѣ кредитни институти: съ обещания за по-големи лихви събиратъ повече влогове, а пъкъ пласментътъ на тия влогове отива или въ единъ несигурни търговски операции, или въ дългосрочни пласменти, или пъкъ въ пласменти, които сами по себе си не представляватъ достатъчна сигурностъ за едно правилно привършване. И така, има случаи, когато частнитѣ влогове сѣ отишли въ търговски операции, които една банка нѣма право да извършва по силата на това, че банката е банка и, като такава, не може да се занимава направо съ търговски операции. Това поведе къмъ известни загуби за самитѣ банки, а загубитѣ за банкитѣ се отразяваха върху капитала — капиталъ намаленъ или изчезналъ. Естествено, това положение се отразяваше върху невъзможността да бъдатъ връщани направенитѣ отъ частнитѣ лица влогове. Азъ зная една банка — една пловдивска банка — която се намѣри въ туй положение, че цѣлиятъ нейнъ капиталъ бѣше вложенъ въ една търговска операция, а именно тютюнева сдѣлка: купени тютюни при

определени цени, паднали ценитѣ — цѣлиятъ капиталъ изчезналъ, банката се намира въ невъзможностъ да внесе пакъ въ каситѣ си влоговетѣ, които е получила. Азъ мога да ви посоча и други случаи, за инвестиции въ недвижими имоти, които сами по себе си могатъ да бъдатъ по отношение капитала здрави, но които въ единъ даденъ моментъ, когато се явява тегленето, могатъ да не бъдатъ реализирани — съ други думи, банката има недвижими имоти, не може да ги реализира въ даденъ моментъ и влоговетѣ се явяватъ оцетени или заплашени. Нѣма да говоря и за други подобни случаи.

Ясно е, следователно, че трѣбва да има известно законоположение, което въ тая посока да определя начинитѣ или способитѣ, къмъ които може да прибѣгне дадена банка, която оперира съ влогове. Несъмнено е, че това е свързано и съ определяне категориитѣ банки, които могатъ да получаватъ влогове. Банки, които пласиратъ за дълъгъ срокъ, съ частни влогове не може да работятъ. Една ипотечарна банка не може да работи съ частни влогове, една банка за вараентенъ кредитъ или за реаленъ кредитъ сѣщо тъй не може да борава съ краткосрочни влогове. Това се изключва по понятието на подобни банковитѣ институти. У насъ нѣмаше въ това отношение никакви законоположения и, следователно, ясно е, че този законопроектъ отговаря на една назрѣла нужда.

На второ мѣсто, търговскиятъ законъ не предвижда никакви правила за организацията на тѣзи банки, а пъкъ въ миналото, особено презъ време на войната, когато имаше много банковитѣ и търговски предприятия, които изникваха като гъби, се доказа необходимостта отъ такова едно законодателство. Когато една банка получаваше частни влогове, несъмнено е, че управителниятъ съветъ на тая банка трѣбва да отговаря на известни изисквания, трѣбва да отговаря на известни задължения: той не е въ банковитѣ учреждения организъмъ, който има само права — той е организъмъ, който преди всичко има известни задължения. Въ чуждата банкова практика членове на управителенъ съветъ не могатъ въ никой случай да бъдатъ задължени къмъ самата банка; нѣщо повече: не могатъ да бъдатъ задължавани или задължени и къмъ други банковитѣ институти. Тѣ трѣбва да бъдатъ кредитоспособни; кредитътъ имъ винаги трѣбва да бъде такъвъ, какъвто е билъ въ време на основаването на банката. Въ нашата практика управителни съвети подъ различни форми образуваха тѣй нареченитѣ *Schwesterengesellschaften* — сестрински дружества — за търговски цели и извършваха операции подъ други наименования, така че често пѣти, ако една операция е благооприятна, т. е. донася печалби тя отива за смѣтка на лицата, които сѣ я извършили, а ако е неблагоприятна, отива за смѣтка на банката. Самитѣ банковитѣ директори не спазваха правилото, което навсѣкжде другаде се спазва — да не бъде единъ банковъ директоръ задълженъ къмъ своя собственъ банковъ институтъ. Представете си, че банковиятъ директоръ отвори на себе си единъ неограниченъ кредитъ въ своята банка и тегли на открито. Това се приближава къмъ едно понятие, което ние бихме срещнали въ нѣкое постановление на наказателния законъ, но което не може да бъде търпѣно въ една редовно организирана банкова ситема. Следователно, ясно бѣше, че и въ това отношение трѣбва да бъдатъ създадени известни норми, свързани съ санкции, за да се премахне и това зло.

На трето мѣсто, трѣбва да има една контрола под-дествителна, която сѣщо така изисква своята организация. Възможно е да се прибѣгне къмъ създаване на заклетитѣ счетоводители, които да могатъ въ всѣки единъ балансъ да видятъ онова, което обикновеното око не вижда и което опитното око на счетоводителя — привикналъ на двойно, а сега казватъ и на тройно счетоводство, а пъкъ у насъ твърдятъ нѣкои, че въ практиката има и други видове счетоводства — може да навикне да вижда, та това, което влиза въ актива, което е перо на актива, да е активъ, а което е перо на пасива, да е пасивъ, за да се знае действителното положение на едно банково учреждение, на едно предприятие.

Всичко това сѣ въпроси отъ много голямо значение, отъ много голяма важностъ; съ тѣхъ не се изчерпва съдържанието на този проектъ, но това сѣ основнитѣ идеи, които сѣ легнали въ неговитѣ постановления.

Азъ смѣтамъ, че по всички тѣзи въпроси ние ще имаме по-подробни разисквания, щомъ като финансовата комисия се занимае съ законопроекта и, следователно, тогава ще могатъ да бъдатъ дадени и по-подробни обяснения.

Сега азъ нѣма защо да се спирамъ и да давамъ особени обяснения за количеството, за развитието на влоговетѣ въ тритѣ наши банки и въ частнитѣ институти, защото по този въпросъ азъ говорихъ доста много при из-

ложението по бюджета. Ако евентуално тия въпроси се повдигнат при второто четене на този законопроект, азъ тогава ще имамъ възможностъ да ви донеса всичкитъ данни, които биха ви интересували.

Сега по отношение втория законопроектъ. Вториятъ законопроектъ има свършено друго назначение. Той не се свързва съ законопроектъ за защита на влоговетъ, нито се свързва въобще съ кредитната политика на държавата. Той е единъ законопроектъ, който има за целъ да разреши по-скоро единъ конкретенъ въпросъ. Неговата необходимостъ се наложи отъ известни слаби страни на нашата банкова практика — отъ банковата практика на Народната банка, изрично да го кажа. Споредъ чл. 60 отъ закона за Българската народна банка, всички държавни и обществени фондове трѣбва — както това е възприето въ цѣлия свѣтъ — да бждатъ пласирани въ емисионната банка. Емисионната банка по този начинъ получава възможностъ да следи пласирането на тѣзи фондове не, а самата тя да извършва това пласиране споредъ назначението на фонда и съ огледъ на запазването както на капиталата, така и на по-голямата приходоносностъ на тия пласменти.

По закона за Българската народна банка, обаче, това оползотворяване на общественитъ фондове се спъна отъ обстоятелството, че Народната банка, по примѣра на чуждитъ емисионни банки, и по едно недоразумение на техническитъ лица, които участвуваха въ изработването на закона, отказа да плаща лихви по тия фондове. Естествено е, че Banque de France, която има такъвъ голѣмъ капиталъ, толкова голѣмъ стокъ отъ девизи, която има и други разполагаемости въ грамадно количество, предъ видъ на туй, че лихвениятъ процентъ въобще е много малъкъ, не плаща никаква лихва на влоговетъ. Частнитъ влогове отиватъ тамъ и стоятъ безъ лихва! Естествено е, че това положение би могло да бжде желано, но при едно стопанство, финансово, банково и кредитно, каквото е френското.

Въ Англия, сѣщо така, такива фондове се пласиратъ обикновено въ държавни ценни книжа, които въ най-благоприятенъ случай могатъ да носятъ лихва до 4%, обикновено 3½% и по-долу, или ги пласиратъ въ държавни съкровищни бонове, които се сконтиратъ отвреме-навреме отъ държавното съкровище за текущи нужди на съкровището.

Обаче у насъ положението не е сѣщото. И азъ казвамъ: техническитъ лица не бѣха вникнали въ тази разлика на нашата стопанска структура — върху размѣра на лихвения процентъ, върху необходимостта отъ пласмента и олихвяването на тия суми, които принадлежатъ на държавни и обществени фондове, и, следователно, които съществуватъ пакъ отъ такъвъ приносъ, защото иначе тѣ биха могли на свободния пазаръ да получатъ много по-голямо оползотворение.

Следствие на това отъ началото на 1929 г. започна единъ еходъ, едно отбѣгване отъ внасяне, отъ пласиране на сумитъ по тия фондове въ Народната банка. Оттамъ дойдохъ и известни законоположения, известни мѣроприятия, които сж били разисквани, оттамъ дойдохъ и пласментитъ въ Земледѣлската банка и въ Българската централна кооперативна банка, които банки пкъ използваша този случай, за да дадатъ по-голямъ процентъ.

Обаче съ туй се създаде следното положение. Народната банка биде лишена отъ голѣми разполагаеми суми, съ които тя оперираше, като плащаше навремето си опредѣлена лихва, а пкъ разполагаемитъ суми по тия фондове отидоха въ другитъ банки при по-голямъ лихви и бидоха инвестирани въ по-дългосрочни пласменти. Създаде се едно положение, че ако въ единъ даденъ моментъ единъ фондъ — да кажемъ, фондътъ по спестовната каса — би ималъ нужда отъ известни разполагаеми срѣдства, той не би могълъ да получи такива. Създаде се сѣщото онова положение, въ което изпаднаха нѣкои частни банки въ близкото минало, които не можаха да отговорятъ веднага съ разполагаемитъ срѣдства, понеже нѣмаха ликвидни такива. Създаде се, казвамъ, това положение, че частнитъ лица не могатъ да бждатъ удовлетворени при търсенето на своитъ влогове въ общественитъ фондове. Разбира се, не всички фондове сж такива, защото има обществени фондове, които нѣматъ въ себе си влогове на частни лица. Но при все туй и тѣ могатъ да бждатъ поставени въ необходимостъ да искатъ известни суми въ единъ даденъ моментъ, споредъ назначението на фонда, неговото употребяване и т. н.

Сега азъ не мога да ви цитирамъ конкретенъ случай, обаче мога да ви съобща следното. Преди два месеца една отъ държавнитъ банки се намѣри при туй положение, че при едно поискване на една сума отъ такъвъ фондъ, тя

тича при Народната банка и казва: „Дайте ми пари въ кредитъ, за да изплатя сумата, която се иска отъ менъ“. Народната банка отговаря: „Какъ ще ви дамъ, когато вие изтеглихте сами тия суми отъ моята каса, пласирахте ги, пкъ сега искате азъ отново да ви давамъ кредити, за да ги осребрявате, когато се явява едно искане!“

Създаде се, следователно, едно свършено ненормално положение, на което трѣбва да се тури край. И азъ вървамъ, че съ този законопроектъ на него се слага край. Фондоветъ се връщатъ въ Народната банка, обаче Народната банка вече се грижи за тѣхното оползотворение по начинъ такъвъ, щото интереситъ на фонда да не пострадатъ, т. е. пласментитъ да бждатъ възнаградени, ако мога така да кажа, съ онзи лихвенъ процентъ, който пазарътъ диктува въ даденъ моментъ.

По начало би трѣбвало ние да мислимъ, че само Народната банка ще се занимава съ този въпросъ. Обаче обществениятъ характеръ на фондоветъ доведе до създаването на тия постановления, които виждаме въ законопроектъ. Азъ съмъ длъженъ по него да ви дамъ следнитъ обяснения.

Преди всичко съ тѣзи постановления не се засѣга въ нищо назначението на фонда, употребяването на фонда или опредѣлянето на сумитъ, които сж необходими за оная целъ, за която фондътъ е създаденъ. Това си остава изключително въ компетентността на надлежитъ длъжностни лица — министри или други — които се занимаватъ съ управлението на тия фондове. Назначението на фондоветъ не се измѣня. Въпросътъ е за пласирането на сумитъ, които се намиратъ на разположение, съ огледъ на това, което представлява отъ себе си единъ даденъ фондъ. И това пласиране, това оползотворяване на обществения фондъ трѣбва да стане, естествено, по начинъ такъвъ, щото преди всичко да бжде запазенъ капиталътъ на фонда.

Бивалъ ли е той запазенъ досега? Не, г-да! Азъ знаая случаи, особено при оная погрѣшна политика, която се следваше съ нашитъ ценни книжа следъ войната до 1924 г. Има много фондове, които бѣха обезценени, макаръ и пласирани въ държавни ценни книжа, вследствие обезценяването на българскитъ ценни книжа. А това обезценяване на българскитъ ценни книжа стана отъ погрѣшната държавна политика, която се водѣше тогава и която търсѣше да направи разлика не между категории ценни книжа — ако такава можеше да се направи — а правѣше разлика между категории носители, като излизаше отъ идеята за подданството и даваше едно по-добро възнаграждение за носителитъ, които принадлежеха къмъ нациитъ-победители, а не даваше никакво възнаграждение на носителитъ, които принадлежеха къмъ победенитъ държави, а специално за смѣтка на българскитъ подданици гледаше да спечели нѣкой и другъ левъ и по този начинъ да обезцени капитала на нѣкои фондове, които бѣха облчени въ такива ценни книжа.

Ясно е, следователно, че въ това отношение трѣбва да има едно по-голямо внимание, една по-голяма грижа. Тая грижа, обаче, не може да се прояви освенъ по пѣтя, по който това е установено — чрезъ единъ комитетъ при Дирекцията на държавнитъ дългове, въ който влизатъ представители на тоя фондъ, отъ друга страна, представители на държавнитъ дългове — следователно, на управата на финанситъ — и, на трето мѣсто, тритъ банки, които се занимаватъ най-вече съ тия въпроси за пласиране на известни суми и които могатъ да опредѣлятъ какъ, кѣде и по какъвъ начинъ могатъ да станатъ такива пласирания.

На второ мѣсто, необходимо е непременно да се погрижимъ, щото използването на фондоветъ да бжде възнаградително за самитъ фондове. Естествено е, че когато една държава има възможностъ да пласира известни свои суми въ опредѣлени ценни книжа, и ако тия ценни книжа сж единственитъ, които съществуватъ, тогава въпросътъ би билъ много лекъ разрешимъ. Но самъ по себе си той не е толкова лекъ за разрешаване, защото една обикновена смѣтка може да ни доведе — а съображенията могатъ да бждатъ много различни и разнообразни — къмъ изчислението, че е по-изгодно да пласираме единъ фондъ въ ценни книжа, да кажемъ, отъ заема отъ 1892 г., който е 6%, или отъ заема отъ 1909 г., който е 4%, или пкъ да ги пласираме въ бѣжански облигации, като се знае, че бѣжанскитъ заемъ е 6½%, или пкъ въ облигации отъ вътрешния заемъ отъ 1921 г., който е 6%. При една обикновена смѣтка ние можемъ да дойдемъ до заключението, че въ единъ случай, при единъ даденъ курсъ, можемъ да имаме единъ пласментъ къмъ 12%, както е при бѣжанскитъ облигации; ако тѣ се купятъ при тоя курсъ, който сега иматъ на борсата, пласментътъ ще бжде 12%; а ако ги пласирате въ други ценни книжа, пласментътъ може да

бъже 6—7—8—9%. Но заедно с туй има и редъ други съображения, които ще трѣбва да бъдатъ също така взети подъ внимание: въпросъ за амортизация, за изплащане, въпросъ за сигурностъ, възможностъ за едно бързо осъществяване. Ако се касае, напр., за продажба на ценни книжа, количеството на които е на изчерпване, азъ не се съмнявамъ, че тѣ могатъ веднага да бъдатъ пласирани или продадени на борсата, на пазара — следователно, фондътъ може да има разполагаемата сума веднага. Ако се отнася въпросътъ до други нѣкои облигации или ценни книжа, тогава, естествено е, че това може да не бъде така.

Всичкиятъ тия въпроси трѣбва да бъдатъ следени внимателно; и тѣ не могатъ да бъдатъ следени отъ едно политическо тѣло, а отъ едно техническо тѣло, отъ единъ технически организъмъ. Съ туй заедно отговарямъ на въпроса, че за намиране пласментъ не може да бъде отговорно правителството, защото правителството или Министерскиятъ съветъ съ тия чисто технически въпроси и подробности не се занимава.

Министърътъ на финанситѣ е сложенъ само да решава въ случай на единъ конфликтъ, а за другитѣ случаи решението ще бъде съобщавано по надлежния редъ; и по-неже ще отиде до компетентнитѣ лица, тѣ ще отговарятъ за техническиятъ условия на пласмента.

Третото, което се изтъква тукъ отъ г. Януловъ, а именно привличането на тѣзи суми къмъ народното стопанство — не е целъ на този законопроектъ. Това не е нито главна, нито второстепенна целъ на законопроекта. Съ този законопроектъ се дава възможностъ на Българската народна банка свободнитѣ суми до 40% — не 40% — да бъдатъ пласирани въ търговски ефекти отъ сѣщия видъ, каквито тя е властна да приема, съгласно своитѣ статутѣ, за своя собствена смѣтка. Защо е това? Затова, защото по тия начинъ оползотворението на общественитѣ фондове ще бъде при една лихва много по-голяма, отколкото тази, която даватъ ценнитѣ книжа или другитѣ пласменти. Знаете, че въ тая случай само сконтътъ е 10% и, следователно, минималното олихвяване ще бъде 10%; а ако се изчисляватъ нѣкои комисиони или провизии, тогава естествено е, че фондътъ отъ това само ще спечели.

Защо се предвижда свободнитѣ суми до 40% да се пласиратъ въ такива търговски ефекти, каквито Народната банка приема споредъ своитѣ статутѣ? За да има здравъ контролъ отъ Народната банка. Народната банка, като емисионна банка, има най-голяма възможностъ да контролира и да знае дали даденъ портфейлъ или даденъ търговски ефектъ отговаря на качествата на една реална търговска сдѣлка, дали той действително представлява отъ себе си единъ ефектъ, който може да бъде сконтиранъ или реесконтиниранъ; а когато е реесконтиниранъ, той е повече гарантиранъ, защото има подписа на нашия банковъ институтъ, който също така е провѣрявалъ положението на лицето, което издава такъвъ ефектъ.

Обаче ако съ туй косвено може да се добиятъ известни суми за такъвъ времененъ пласментъ — защото той е времененъ, примесеченъ пласментъ, той не е дългосроченъ, а краткосроченъ, който може да се повтаря, тая циркулация може да става; ако по този начинъ може да бъдатъ внесени известни суми, които биха могли да бъдатъ употребени за стопански цели — защото въ края на краищата тѣ ще бъдатъ употребени за стопански цели, съ това се постига и друга една косвена целъ, това не е прѣщата целъ на законопроекта, но косвената целъ — известни суми, които иначе биха били имобилизирани, или които биха дали по-малка печалба на самия фондъ, и които, като свободни, биха могли да бъдатъ употребени въ това нормално обращение, което извършва Българската народна банка, защо да не бъдатъ употребени?

Това е желателно, това е добре дошло, но то трѣбва да става отъ опитни хора; и последната дума тукъ има управителятъ на Народната банка, който е председателъ на този комитетъ, който има най-големо значение. Затуй той именно влиза тамъ. Инакъ ние би трѣбовало да оставимъ цѣлия този пласментъ въ Народната банка на нейна отговорностъ, като банковъ институтъ, защото това е въ сѣщностъ нормалното. И тамъ има банкова отговорностъ, и тамъ има всичкиятъ отговорности, които предвиждатъ законитѣ. Но предъ видъ обществения характеръ на тѣзи пласменти, предъ видъ на това, че тѣ иматъ специално предназначение; предъ видъ на туй, че има отговорни министри, които управляватъ, които уреждатъ използването на тия суми за целитѣ на тия фондове, естествено е, че трѣбва да бъде създаденъ единъ такъвъ комитетъ.

Това сѣ, следователно, целитѣ на законопроекта. Азъ смѣтамъ, че тая законопроектъ е добре дошълъ. Той урежда едно положение, което се създаде не по моя вина, а което се създаде по едно недоразумение между самитѣ банковъ институти, а заедно съ туй той не съдържа въ

себе си никакви опасности, които биха могли да въздържатъ народното представителство отъ гласуването му. Тоя законопроектъ не преследва нѣкоя по-голяма целъ, и, следователно, съ него ние не бихме могли да взѣмемъ въ координиране на голѣмата стопанска политика, която прави държавата. Това е единъ частиченъ въпросъ; а другиятъ въпросъ — за самата стопанска политика, за използване на влоговетѣ — е въпросъ въ връзка съ закона за защита на влоговетѣ. Сега ще трѣбва да уредимъ въпроса за използване на частнитѣ влогове, на спестовността, и да подкрепимъ онова, което е образувало винаги силата на българския народъ: неговото чувство на спестовностъ, неговото трудолюбие, резултата на което ние на всѣка цена трѣбва да запазимъ отъ разсипничество, отъ спекула и отъ едно злоупотребление, което иде безъ огледъ интереситѣ на частнитѣ лица. Има лица, които, въпреки тия интереси — а това не е явление само у насъ — търсятъ да използватъ известни срѣдства, които иматъ въ даденъ моментъ на разположение въ себе си за известни егостични цели, които цели нѣматъ нищо общо съ голѣмитѣ цели на стопанската политика и на спестовността въ страната.

Азъ бихъ ви молилъ, г. г. народни представители, да приемете този законопроектъ на първо четене и въ комисията да разискваме всичкиятъ въпроси, които се повдигнаха тукъ. (Ръжкоплѣскания отъ говориститѣ)

Председателствуващъ В. Димчевъ: Които приематъ на първо четене и за препращане въ надлежната комисия законопроектъ за пласиране и оползотворяване общественитѣ фондове, сумитѣ отъ Спестовната каса и отъ държавнитѣ предприятия, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Пристигаваме къмъ точка 5 отъ дневния редъ — **първо четене законопроекта за търговия съ сурови, неманипулирани тютюни.**

Моля г. секретаря да го прочете.

Замѣстникъ-секретаръ А. Хитриловъ (д. сг): (Прочита законопроектъ изцѣло, заедно съ мотивитѣ къмъ него — вж. прил. Т. I, № 78)

Председателствуващъ В. Димчевъ: Има думата народниятъ представителъ г. Величко Кознички.

В. Кознички (нац. л): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Този законопроектъ за търговията съ неманипулирани тютюни е внесенъ по частна инициатива на народни представители. Въ числото на подписавшитѣ този законопроектъ, отъ името на нашата партия, съмъ го подписалъ азъ; затова ще ми позволите да кажа нѣколко думи.

Тютюневото производство въ нашата страна е единъ отъ главнитѣ помѣници на населението. Трѣбва да се знае, че около половинѣ милионъ души отъ нашето земледѣлско население се препитава отъ садене на тютюнъ. Около 40.000 души работници всѣка година намиратъ своето препитание въ разнитѣ фабрики при манипулирането, преработването и т. н. на сѣщия тютюнъ. Близко 20 милиона килограма тютюнъ се произвежда ежегодно въ нашата страна — това говоря за отъ 3—4 години насамъ. Близко 3 милиарда лева се получаватъ за тютюна, който се изнася и продава въ чужбина. Независимо отъ това, държавата получава единъ приходъ отъ 600—700 милиона лева годишно отъ бандеролъ на тютюна. Както виждате, тютюневата търговия съставлява нѣщо около 48% отъ цѣлия износъ на нашата страна.

За голѣмо съжаление, отъ нѣколко години насамъ — да не кажа още отъ самото начало на тютюновото производство — се прави голѣма спекулация отъ страна на тютюневитѣ фирми. Нѣмаше досега установени законоположения, които да гарантиратъ производството отъ своеволията на голѣмия капиталъ. И затова дребнитѣ производители въ селата бѣха предметъ на експлоатация. Вследствие на тая експлоатация, ние знаемъ колко грамадни състояния натурпаха хора, които нѣмаха нищо. Закупуваха тютюнъ, безъ да иматъ какъвто и да е капиталъ, съ много малко капаро или на много мѣста и безъ такова; следъ това взематъ тютюна, продаватъ го, реализиратъ голѣми печалби, не изплащатъ на населението каквото се слѣдва навреме, хората тичатъ съ седмици, месеци и съ години даже около тѣзи търговци, за да получатъ каквото е пазарено, но не го получаватъ. Търговцитѣ сѣ получили паритѣ, тютюнътъ е изнесенъ въ чужбина, тѣ разполагатъ съ тѣзи пари. Виждаме, всичко това става предъ нашитѣ очи, безъ, обаче, да се намѣси държавата въ това, за да помогне на тютюнопроизводителитѣ. Не само това: тютюневитѣ търговци отиватъ и спазаряватъ тютюна на зеленица, уговарятъ една цена, малка или голѣма, по-подиръ

дори пращатъ свои специални чиновници, за да вържатъ тютюна — тѣ го връзватъ; и тѣзи чиновници иматъ поръчение да не приематъ цѣлия тютюнъ, ами известни парчета отъ него да отхвърлятъ. Следъ това тютюнитѣ, като дойдатъ за приемане отъ тютюнотърговцитѣ, тѣ шкартиратъ отъ тѣхъ 20, 30, 50% и повече и още при приемането влизатъ въ пазарлъци съ населението, съ продавачитѣ и казватъ: „Нѣмаме смѣтка, тютюна ви не можемъ да вземемъ, ако желаете да отстъпите толкова и толкова — 20—30—50%—ще го вземемъ; ако не желаете — нѣма да го вземемъ“. Несчастнитѣ хора, поставени въ такова положение, какво ще правятъ? Тичатъ насамъ-нататъкъ, търсятъ закрилата на властта, търсятъ посрѣдничеството на влиятелни хора, на адвокати, но — безполезно.

Самитѣ тютюневи фирми изработватъ предварително едни договори, напечатани съ всичкитѣ възможности за себе си за злоупотрѣблениа и за ощетяване производителитѣ, и производителитѣ подписватъ, защото нѣма кой да вземе тютюна; а той трѣбва да се продаде. Ако не се продаде, то се знае, че има рискове за тютюна; а той е скѣпъ и може да се разорятъ много стопанства. Насамъ-нататъкъ, най-подиръ, при грамадни отстъпки, хората сѣ принудени да го продадатъ. Търговцитѣ плащатъ кѣде половината, кѣде 30%, кѣде 20% — останалиятъ тютюнъ трѣбва да се хвърли. Но производителитѣ, за да не бѣде отговоренъ предъ финансовата властъ, че е укрилъ тютюнъ, се принуждава цѣлия тютюнъ, който му е шкартиранъ, да го даде безъ пари.

Вие виждате, г-да, отъ една страна, шкартиратъ тютюна, защото билъ негоденъ и щѣлъ да компрометира нашитѣ тютюни въ чужбина, а отъ друга страна, когато го дадатъ на търговцитѣ безъ пари, тѣ го приематъ и заедно съ всички други тютюни го изпращатъ въ чужбина. Предъ мѣстното население се говори, че шкартиранитѣ тютюни ще компрометиратъ въобще нашитѣ тютюни въ чужбина, а, отъ друга страна, когато отстъпишъ шкартирания тютюнъ за нищо, тѣ го приематъ, правятъ го както си знаятъ и реализиратъ голѣми печалби. Така ставатъ много злоупотрѣблениа.

Като ви говоря накратко за тѣзи ощетявания, грабителства — да не кажа по-тежка дума — отъ страна на голѣмитѣ фирми, нѣма да защита и нѣкои отъ тютюнопроизводителитѣ, които тоже злоупотрѣбватъ — въ смисълъ каква? — че правятъ пазарлъкъ за единъ тютюнъ, по-подиръ, когато дойдатъ да имъ го взематъ, наблѣскаватъ другъ тютюнъ — търговецътъ е гледалъ единъ тютюнъ, а производителитъ туря другъ — или пъкъ взематъ тютюна на комшията, или правятъ други измами: напр., намокрятъ го, за да бѣде по-тежъкъ. Така че отъ дветѣ страни има такива хитрини и лукавства.

Но най-голѣмитѣ злоупотрѣблениа сѣ правени отъ страна на тютюневитѣ фирми. Има вече много богати хора въ нашата страна, които не биваше да забогатяватъ по такъв начинъ на гърба на нещастния производителъ. Тази година оплакванията бѣха голѣми, сбивания станаха, даже убийства щѣха да станатъ. Правителството трѣбваше да се намѣси. И ние знаемъ, даже бѣше изпратена една анкетна комисия, която тукъ-тамъ на мѣстото да изследва причинитѣ на всичкитѣ тѣзи безбройни и безкрайни оплаквания, които идатъ отъ тютюнопроизводителитѣ. Какви сѣ резултатитѣ отъ тази анкета, не знамъ, но вървамъ, че тѣ горе-долу ще представятъ работата тѣй, както азъ говоря сега предъ васъ.

Ние чакахме, г. г. народни представители, правителството да се намѣси по законодателенъ редъ, за да се отстранятъ всичкитѣ тия грабителства, да се даде възможностъ за едно по-правилно търгуване и по-прилично и достойно отнасяне едни къмъ други и да не се ограбва българското население повече отъ чужденци предъ очитѣ на самата властъ и тая властъ да бездействува. Трѣбваше да се взематъ осезателни мѣрки, и такива се взематъ, както виждате, съ предложението, внесено по частна инициатива. Ще разгледамъ накратко нѣкои отъ тѣзи мѣрки, които се препорѣчватъ въ предложението.

На първо мѣсто, запрещава се продажба на тютюни на зеленица. Продажба на тютюни ще има само тогава, когато тютюнътъ се елпезира и свърже на денкове, та купувачътъ, като дойде, да види тютюна събранъ на едно мѣсто и продавачътъ да му посочи, че това е тютюнътъ, който има да купи. Купувачътъ ще го прегледа, ще види недостатѣцитѣ, ще се спазари за цената и следъ това той не ще може да иска да шкартира известни количества или да се откаже отъ заплащането на цената, която е спазиралъ.

За да бѣдатъ гарантирани както купувачътъ, така и продавачътъ, проектътъ предвижда единъ типъ договоръ

за всички, отъ който да не може да се отстъпва. Този проектодоговоръ за всички производители и купувачи ще се прави въ три екземпляра, отъ които единиятъ ще стои въ общинското управление, кѣдето се продава тютюнътъ, вториятъ ще се държи у продавача, а третиятъ — у купувача. Въ случай на споръ между купувача и продавача, спорътъ ще се разрешава по единъ най-бързъ начинъ отъ помирителенъ съдъ, подъ председателството на мировия съдия, следъ като се изслуша заключението на заклети експерти, назначени отъ Министерството на земледѣлието. Решенията на този съдъ ще подлежатъ веднага на изпълнение, обаче дава се право на недоволната страна да обтѣжи решението предъ окръжния съдъ, а при споръ за сума по-голѣма отъ 50 хиляди лева, да направи и касационно оплакване предъ надлежния апелативенъ съдъ.

Проектътъ предвижда доста чувствителни наказания — затворъ и глоба — както за производителитѣ на тютюни, така и за купувачитѣ, които злоупотрѣбватъ, хитруватъ, излѣгватъ, измамватъ. При тия тежки санкции, които се предвиждатъ въ закона, налѣгамъ се, че нито тютюнопроизводителитѣ, нито търговцитѣ ще прибѣгватъ до престѣпни машинации, грабителства, до каквито прибѣгваха досега. Този способъ за разрешаване на спороветѣ горе-долу е идентиченъ съ този, който съществува въ Германия. Съ този законъ ще се прекрати незадоволството, което съществува въ нашата страна и голѣмитѣ агитации, които се водятъ специално противъ правителството, че не взема мѣрки, че не защитава интереситѣ на гражданитѣ въ нашата страна, и тютюнопроизводителитѣ ще престанатъ да наричатъ купувачитѣ разбойници, ще престанатъ да сипятъ върху главата на правителството упрѣци, че ги оставя да гинатъ и страдатъ.

Азъ съжалявамъ, г. г. народни представители, че този законопроектъ се поставя така късно на дневенъ редъ, когато оставатъ още нѣколко дена до закриването на сесията. Азъ бихъ желалъ този законопроектъ да стане законъ преди свършване на редовната сесия и затова моля г. министъра на финанситѣ да се съгласи, законопроектътъ, следъ като бѣде приетъ на първо четене, въ най-скоро време да се разгледа отъ комисията и да мине следъ това на второ и трето четене.

Този законъ ще бѣде едно добро дѣло и ще се посрещне съ симпатия отъ страна на населението.

Председателствуващъ В. Димчевъ: Има думата народниятъ представителъ г. Кръстю п. Цвѣтковъ.

К. п. Цвѣтковъ (д): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Изхождайки отъ окръгъ, каквото е Мѣсталискиятъ, кѣдето населението се занимава изключително съ производство на тютюнъ, азъ съмъ билъ свидетелъ отъ дълги години на много голѣми недоразумения между тютюнопроизводители и търговци. Тѣзи недоразумения сѣ били предизвиквани било отъ неграмотността на населението било отъ недобросъвестността на самитѣ търговци. Обаче тази година ние сме свидетели на сѣщо такива недоразумения и въ Дупнишко, Неврокопъ и други мѣста, които предизвикаха вълнения и пращане депутации тукъ. Това показва, че въпросътъ, който се третира въ този законопроектъ, не е билъ добре уреденъ досега, че се е създадала една практика, която е извънредно лоша. Въ България около 500 хиляди производители се занимаватъ почти изключително съ производството на тютюнъ; около 40 хиляди души работници сѣ ангажирани въ манипулация на тютюнитѣ; годишно отъ България се изнася за повече отъ 2 милиарда лева тютюнъ — всичко това говори достатъчно, че народнитѣ представители трѣбва да обърнатъ едно особено внимание както на производството на тютюна, така и на търговията съ него.

При покупко-продажбата на тютюнитѣ ставатъ работи, които никога не би трѣбвало да ставатъ въ една благоустроена държава, каквато претендира да е България. Покупко-продажбата на тютюнитѣ се почва обикновено следъ привършване елпезирането на тютюнитѣ. Обаче въ години, когато конкуренцията е по-голѣма и търсенето на тютюнитѣ е по-голѣмо, тютюнитѣ се ангажиратъ още при съсѣването, като се дава капаро на производителитѣ. Често пѣти, когато настѣпва покупко-продажбата на тютюнитѣ, явява се една голѣма конкуренция и става едно безогледно наддаване: ако единъ търговецъ даде 100, другъ дава 150, а трети 200 л. за килограмъ тютюнъ, само и само да се вземе единъ тютюнъ, а когато дойде да се плаща на производителя, търговецътъ му прави 30—40—50—60—70% шкарто. Въ такива случаи пазарлъкътъ, който е станалъ, нѣма никаква задължителностъ за търговеца. Разбира се, че въ не малко случаи има злоупотреба и отъ самитѣ производители. Знаейки, че ги експлоатиратъ, тѣ турятъ въ денковетѣ желѣзо, камъни и др., за да дойде по-тежъкъ

тютюнът. Има недобросъвестност и отъ едната и отъ другата страна. Но обикновено производителът бива изигран. Особено това мога да кажа за Мъстанлийския окръг, където населението е почти неграмотно не само на официалния български език, но и на турски език — повечето отъ хората тамъ сж мюсюлмани. При това положение налага се една нормировка, едно вмѣшательство на официалната власт при сключването на договоритъ, за да бждатъ гарантирани и дветъ страни.

Положенията на законопроекта ги намирамъ напълно умѣстни и затова съмъ приподписалъ и азъ законопроекта. Отъ името на групата, отъ която изхождамъ, заявявамъ, че ще гласуваме този законопроектъ, като напълно навремененъ; и даже смѣтаме, че се е закъснѣло съ внасянето му.

Обаче азъ моля г. министъра на търговията и г. министъра на финанситъ да се съгласятъ да се направятъ още едни облекчения — да се премахнатъ известни положения отъ закона за тютюнитъ, които спъватъ търговията съ тютюнъ. Единъ производител на оризъ, на жито, на кюмюръ и на други артикули е свободенъ да вземе своя артикулъ и, безъ да си е платилъ данъцитъ, да отиде да го продава; обаче производителът на тютюнъ трѣбва да отиде при бирника, да изплати данъцитъ си, да си вземе бирническо удостоверение и тогава му се дава преносително, за да пренесе тютюна. Това поставя тютюнопроизводителя сравнително въ по-затруднено положение, отколкото всички други производители — на пашкули, на зърнени храни и на други артикули.

Независимо отъ това, създадена е една привилегия на Българската земледѣлска банка: при издаване на преносително свидетелство, да се изисква отъ производителя да се снабди непременно съ удостоверение отъ Земледѣлската банка, че не ѝ дължи. А пъкъ има общини — както е въ нашия край — които отстоятъ на 50—60 км. отъ агентурата или клона на Земледѣлската банка, и производителът на тютюнъ, има-нѣма задължения къмъ Земледѣлската банка, е длъженъ да отиде чакъ тамъ, и да чака по два-три дена, за да получи нужното удостоверение. Обикновено кампанията на покупко-продажбитъ започва въ определено време: търговцитъ чакатъ, чакатъ и въ 15—20 дена започватъ да закупуватъ въ цѣлия окръгъ всички тютюни, или пъкъ определени сортове тютюни, напр. „башибали“, „басма“ и др. Тогава се струпватъ предъ клоноветъ на земледѣлската банка съ стотици производители и чакатъ по 1—2 дена, за да се снабдятъ съ такова удостоверение, независимо отъ това дали ѝ дължатъ или не. Разбирамъ, ако Земледѣлската банка е отпъстнала варантенъ кредитъ срещу единъ тютюнъ; тогава е много ясно, че трѣбва да се изплати този варантъ и тогава да се вдига тютюнътъ.

Споредъ сегашната практика, изисква се отъ всѣки производител да представи такова свидетелство отъ Земледѣлската банка, преди да му се издаде преносително за вдигане на тютюна. Независимо отъ това, понеже съ закона за тютюна е уредено, че производителът, за да продаде тютюна си, трѣбва да бжде снабденъ съ преносително, много лесно става секвестрирането на тютюна. Обикновено всѣки, който има да взема отъ тютюнопроизводител, вмѣсто да отива въ самото село и да заповорига тютюна, като му извърши описъ, подава до сѣдната-изпълнителъ заявление съ изпълнителния листъ и казва: „Моля, да се наложи запоръ върху тютюна на еди кой си, за което да се съобщи на кмета на еди коя си община, да не му издава преносително“. По такъвъ начинъ се създава трета прѣчка за издаването на това преносително.

Но какво става, когато производителитъ сж загазили, поради градушка, неурожай или не добри цени на пазара и вследствие на това има задрѣстване и много отъ тютюнитъ не могатъ да се продадатъ? Това предизвиква задрѣжане на тютюнитъ, акцизнитъ власти правятъ провѣрки, не намиратъ тютюнитъ налице, съставятъ актове и съсипватъ цѣли семейства.

И затова азъ бихъ молилъ г. министъра на финанситъ, който замѣства г. министъра на търговията, по въпроса за бирническитъ удостоверения, понеже се отнася до неговия ресоръ...

Министъръ В. Молловъ: Законътъ за търговията съ тютюна се отнася до финанситъ.

К. п. Цвѣтковъ (д): Понеже се изискватъ бирнически удостоверения...

Министъръ В. Молловъ: Не защото се изискватъ бирнически удостоверения, а защото се касае до търговията съ тютюни.

К. п. Цвѣтковъ (д): Бирницитъ сж подъ Вашия ресоръ.

Министъръ В. Молловъ: Не само бирницитъ, но и тютюнитъ сж подъ моя ресоръ.

К. п. Цвѣтковъ (д): Изисквайте тогава бирническо удостоверение и отъ тѣзи, които произвеждатъ пашкули, които произвеждатъ зърнени храни, които произвеждатъ дървенъ кюмюръ. Нѣма защо да поставяте въ едно по-стѣснено положение само производителитъ на тютюна, защото тѣ сж нищо не сж заслужили това. Когато има градушка, другото производително население получава облекчение, като не му се искатъ данъци, обаче съ такова облекчение не се ползватъ производителитъ на тютюнъ. Напр., въ Шейхъ-Джумайско имаше градушка и произведениятъ тютюнъ не стигаше да покрие разносикитъ, които сж направили производителитъ, но въпрѣки това тѣ трѣбваше да отидатъ при бирника да си платятъ данъка, за да имъ се издадатъ преносителни свидетелства. Като не могатъ да платятъ на бирника, за да си извадятъ преносително свидетелство, тютюнитъ стоятъ, скапватъ се, и отъ това не само че има загуба непосредствено населението, но и народното стопанство губи. Вмѣсто тютюнътъ да се занесе въ складовѣтъ да се манипулира и да допринесе нѣщо за народното стопанство, той се изхвърля и съ това се докарва още по-голъма щета за населението, защото то не знае да се справи съ положението — да извика комисия, за да състави актъ за повреденитъ тютюни — и обикновено му налагагъ грамадни глоби.

При това положение, съгласявамъ се напълно съ разглеждания законопроекта и заявявамъ, че ще гласуваме за него, като ще моля въ комисията да се изхвърли п. 13 отъ образеца за договоръ, който е приложенъ къмъ законопроекта. Обикновено търговецътъ, когато отиде да закупи тютюнъ, има възможностъ да види самата стока и, следъ като я види, може да определи какъвъ процентъ има зеленъ, черенъ; и затова нѣма нужда да му се дава право впоследствие да отдѣля известенъ процентъ зеленъ и черенъ тютюнъ, защото именно това отдѣляне е създавало досега много неприятности и то е предизвикало внасянето на този законопроектъ.

Прочее, заявявамъ, че ще гласуваме за законопроекта.

Председателствуващъ В. Димчевъ: Съобщавамъ на Събраниято, че е постѣпилъ законопроектъ за бюджета на Главната дирекция на желѣзницитъ и пристанищата за 1930/1931 финасова година. (Вж. прил. Т. I, № 102)

Ще се раздаде и постави на дневенъ редъ.

Има думата народниятъ представителъ г. Димитъръ Зографски.

Д. Зографски (з. в): Г. г. народни представители! Нудата отъ специаленъ законъ, който да регулира търговията съ манипулирани тютюни, отдавна се чувствува у насъ; особено нуждата отъ такъвъ законъ се почувствува въ последнитъ две години. Миналата година недоразуменията между тютюнопроизводителитъ и търговцитъ достигнаха до своя апогей. Тѣ бѣха предизвикани отъ така нареченитъ шкартирания отъ страна на търговцитъ на максулитъ на тютюнопроизводителитъ. Тази година шкартиранията бѣха още по-голъми, вследствие на което стана нужда, за голѣмо съжаление, по частна инициатива да се иска създаването на законъ, който да регулира отношенията между търговцитъ и тютюнопроизводителитъ.

Азъ нѣма да се впускамъ да говоря за нуждата отъ този законъ, защото мотивитъ къмъ законопроекта достатъчно ясно говорятъ за голѣмата нужда отъ него. Само ще моля представителя на правителството, г. министъра на финанситъ, да се съгласи да го прати въ комисията, където ще трѣбва да се повикатъ сведущи по въпроса хора, които да дадатъ своето компетентно мнение за ония поправки, които ще трѣбва да се внесатъ въ него. Въ тая форма, въ която е внесенъ, той не е съвършенъ, затова ще трѣбва да се чуятъ както представителитъ на тютюневитъ кооперации и производителитъ на тютюнъ, така сѣщо и представителитъ на търговцитъ, за да може да му се даде такова форма, че да отговори напълно на своето предназначение. Фактътъ, че внасянето на този законопроектъ се посрѣща еднакво съ симпатии както отъ страна на тютюнопроизводителитъ, така и отъ страна на търговцитъ, които сж почтени въ своята търговия, показва, че въ принципа си той нѣма абсолютно никакъвъ противникъ.

Ето защо, моля, законопроектътъ да се приеме на първо четене, да се изпрати въ комисията и тамъ да се направятъ нужнитъ поправки.

Председателстващ В. Димчев: Нѣма записани други оратори.

Има думата г. министърът на финанситѣ.

Министър В. Моллов: Г. г. народни представители! Законопроектът за търговия съ сурови, неманипулирани тютюни се дължи на частни инициатива. Вносителитѣ, народни представители, които принадлежат към всички парламентарни групи, сж счели за необходимо да внесат единъ законопроект, който се занимава главно съ създаването на единъ помирителенъ съдъ.

Трѣбва да кажа, че, по-начало, материята, която се урежда съ тоя законопроект, има голѣма важност. Търговията съ сурови, неманипулирани тютюни трѣбва да бѣде уредена. Следователно, нѣмамъ нищо противъ идеята, щото тая търговия да бѣде предметъ на едно законодателство.

Обаче веднага трѣбва да направя една уговорка: представениятъ проектъ не съдържа въ себе си всичко онова, което би трѣбвало да съдържа. Мога да кажа, че той има доста голѣми, доста крупни недостатѣци. Той е засегналъ въпроси, които не могатъ да бѣдатъ уреждани по тоя начинъ или чрезъ такива постановления, нито пъкъ мисля, че на единъ помирителенъ съдъ може да се дава право да налага наказания. Този законопроектъ, който започва съ начинитѣ на водене на търговията съ тютюни, създава единъ специаленъ помирителенъ съдъ, на който дава голѣми права, и завършва съ единъ, така да се каже, типизиранъ тютюневъ договоръ съ едно определено съдържание, би могълъ да бѣде подложенъ на много голѣма критика, съ изключение само на единъ въпросъ — че уреждането на тази търговия е необходимо.

На второ мѣсто, пѣлнитъ въпросъ за търговията съ тютюни е въпросъ, който засѣга не само търговската страна — той засѣга и друга една страна, която нашиятъ преждеговорившъ другаръ не можа да разбере по моята забележка, именно: акцизната страна. Затуй въпросътъ за търговията съ тютюни не е въпросъ на Министерството на търговията, а е изключително въпросъ на Министерството на финанситѣ. Той се свързва съ закона за акцизитѣ или, по-добре, съ закона за тютюнитѣ, и поради туй, естествено е, че трѣбва да бѣде разгледанъ много внимателно, а не набърза рѣшка, не въ единъ или въ два дена, и не само отъ гледище на търговското съсловие, на тютюневитѣ кооперации или на тютюнопроизводителитѣ, но специално и отъ финансово, отъ акцизно-фискално гледище, за да можемъ да дойдемъ до едно уреждане, което да обгърне въпроса отъ всички страни.

Съ туй, безъ да се спирамъ върху отдѣлнитѣ постановления на този законопроектъ, искамъ да кажа, че, щомъ той така се поддържа, нѣмамъ нищо противъ да бѣде приетъ на първо четене. Обаче правя изричната уговорка, че той не може да бѣде разгледанъ въ едно или две заседания на финансовата комисия, а трѣбва да бѣде проученъ много по-внимателно и много по-трижливо. И той ще бѣде предметъ на това проучване, защото, още преди да бѣде внесенъ тукъ, азъ съмъ натоварилъ Министерството на финанситѣ да проучи въпроса и евентуално да внесе свой законопроектъ. Предъ видъ на туй, обаче, че е внесенъ този законопроектъ по частна инициатива, азъ нѣмамъ нищо противъ да бѣде той разгледанъ, но още отъ сега мога да кажа, че ако сесията на Народното събрание нѣма да бѣде продължена следъ 16 май, той не ще може да бѣде разгледанъ на второ четене, защото разглеждането му ще трѣбва да бѣде много по-внимателно.

Съ туй азъ отговарямъ и на онова пожелание, което се отправи отъ нашия преждеговорившъ другаръ — да бѣдатъ премахнати всички преносителни свидетелства и пр. Не могатъ да бѣдатъ премахнати, защото това е въпросъ, който засѣга уреждането на акциза върху тютюна и е свързанъ съ такива интереси на държавното съкровище — предъ видъ на особения характеръ на това производство — щото действително не бихме могли нито да помислимъ даже, че подобно пожелание би могло да се осъществи въ единъ такъвъ законопроектъ.

Азъ съмъ съгласенъ да се гласува този законопроектъ на първо четене, обаче, преди още финансовата комисия да може да го разгледа, той ще бѣде подложенъ на много внимателно проучване, за да се изработятъ едни постановления, които биха могли да дадатъ задоволство, отъ една страна, на производителитѣ, а, отъ друга страна, на желанията, които се изказватъ тукъ, въ срѣдата на Народното събрание.

Председателстващ В. Димчев: Които сж за приемане на първо четене и за изпращане въ надлежната ко-

мисия на разисквания законопроектъ, моля, да вдигнатъ рѣшка. Мнозинство, Събранието приема.

Ще преминемъ къмъ разглеждане на точка шеста отъ дневния редъ — първо четене законопроекта за измѣнение на чл. 37 отъ закона за тютюна.

Моля г. секретаря да го прочете.

Замѣстникъ-секретаръ А. Хитриловъ (д. сг): (Прочита законопроекта изцѣло, заедно съ мотивитѣ къмъ него — вж. прил. Т. I, № 97)

Председателстващ В. Димчев: Понеже нѣма записани оратори, ще се гласува.

Които сж за приемане на първо четене и за изпращане въ надлежната комисия на прочетения законопроектъ, моля, да вдигнатъ рѣшка. Мнозинство, Събранието приема.

Министър В. Моллов: Моля да се пристѣпи къмъ разглеждане на точка девета отъ дневния редъ — първо четене законопроекта за разрешаване на Габровската градска община да сключи заемъ; понеже въпросътъ е бързъ.

Председателстващ В. Димчев: Пристѣпваме къмъ точка девета отъ дневния редъ — първо четене законопроекта за разрешаване на Габровската градска община да сключи заемъ.

Моля г. секретаря да го прочете.

Замѣстникъ-секретаръ А. Хитриловъ (д. сг): (Прочита законопроекта изцѣло, заедно съ мотивитѣ къмъ него — вж. прил. Т. I, № 93)

Председателстващ В. Димчев: Които сж за приемането на първо четене на прочетения законопроектъ, моля, да вдигнатъ рѣшка. Мнозинство, Събранието приема.

Министър В. Моллов: Моля да се приеме по спешностъ сѣщиятъ законопроектъ и на второ четене.

Председателстващ В. Димчев: Които приематъ да се даде спешностъ на разглеждания законопроектъ, моля, да вдигнатъ рѣшка. Мнозинство, Събранието приема. Моля г. секретаря да го прочете на второ четене.

Замѣстникъ-секретаръ А. Хитриловъ (д. сг): (Чете)

„ЗАКОНЪ“)

за разрешаване на Габровската градска община да сключи заемъ“.

Председателстващ В. Димчев: Които приематъ заглавието на законопроекта, моля, да вдигнатъ рѣшка. Мнозинство, Събранието приема.

Замѣстникъ-секретаръ А. Хитриловъ (д. сг): (Чете чл. 1 — вж. прил. Т. I, № 93)

Председателстващ В. Димчев: Които приематъ чл. 1, моля, да вдигнатъ рѣшка. Мнозинство, Събранието приема.

Замѣстникъ-секретаръ А. Хитриловъ (д. сг): (Чете чл. 2 — вж. прил. Т. I, № 93)

Председателстващ В. Димчев: Които приематъ чл. 2, моля, да вдигнатъ рѣшка. Мнозинство, Събранието приема.

Замѣстникъ-секретаръ А. Хитриловъ (д. сг): (Чете чл. 3 — вж. прил. Т. I, № 93)

Председателстващ В. Димчев: Които приематъ чл. 3, моля, да вдигнатъ рѣшка. Мнозинство, Събранието приема.

Замѣстникъ-секретаръ А. Хитриловъ (д. сг): (Чете чл. 4 — вж. прил. Т. I, № 93)

Председателстващ В. Димчев: Които приематъ чл. 4, моля, да вдигнатъ рѣшка. Мнозинство, Събранието приема.

Замѣстникъ-секретаръ А. Хитриловъ (д. сг): (Чете чл. 5 — вж. прил. Т. I, № 93)

*) За текста на законопроекта, приетъ на първо четене, вж. прил. Т. I, № 93.

Председателствуващ В. Димчевъ: Които приематъ чл. 5, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Замѣстникъ-секретарь А. Хитриловъ (д. сг): (Чете чл. 6 — вж. прил. Т. I, № 93)

Председателствуващ В. Димчевъ: Които приематъ чл. 6, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Замѣстникъ-секретарь А. Хитриловъ (д. сг): (Чете чл. 7 — вж. прил. Т. I, № 93)

Председателствуващ В. Димчевъ: Които приематъ чл. 7, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Министъръ В. Молловъ: Моля да се пристѣпни къмъ разглеждането на точка десета отъ дневния редъ — първо четене законопроекта за статистическото право.

Председателствуващ В. Димчевъ: Пристѣпваме къмъ разглеждането на точка десета отъ дневния редъ — първо четене законопроекта за статистическото право.

Моля г. секретаря да го прочете.

Замѣстникъ-секретарь А. Хитриловъ (д. сг): (Прочита законопроекта изцѣло, заедно съ мотивитѣ къмъ него — вж. прил. Т. I, № 92)

Председателствуващ В. Димчевъ: Които сѣ за приемане на първо четене прочетения законопроектъ и за изпращането му въ комисията, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Пристѣпваме къмъ точка 11 отъ дневния редъ — одобрение предложението за изплащане на Никола Сердаревъ, отъ София, стойността на доставката 30.000 кгр. амониева силитра за българскитѣ държавни желѣзници, като му се доплати 60% отъ курсовата разлика 124.539 л. или което прави 74.723 л. съгласно протокола на комисията, назначена отъ г. министра на желѣзницитѣ, пощитѣ и телеграфитѣ, съ заповѣдь № 2086 отъ 13 априль 1927 г.

Моля г. секретаря да го прочете.

Замѣстникъ-секретарь А. Хитриловъ (д. сг): (Прочита предложението изцѣло, заедно съ мотивитѣ къмъ него — вж. прил. Т. I, № 90)

Председателствуващ В. Димчевъ: Който одобрява предложението за изплащане на Никола Сердаревъ, отъ София, стойността на доставката 30.000 кгр. амониева силитра за българскитѣ държавни желѣзници, като му се доплати 60% отъ курсовата разлика 124.539 л. или което прави 74.723 л. съгласно протокола на комисията, назначена отъ г. министра на желѣзницитѣ, пощитѣ и телеграфитѣ, съ заповѣдь № 2086 отъ 13 априль 1927 г., моля, да вдигне рѣка. Мнозинство, Събранието приема. (Вж. прил. Т. II, № 71)

Понеже не можемъ да минемъ къмъ другитѣ точки отъ дневния редъ, тъй като отсъствуватъ надлежнитѣ г. г. министри, ще пристѣпимъ къмъ докладъ на прошектарната комисия.

Ще се докладва по списъкъ XIX пореденъ № 23.

Докладчикъ И. Ингилизовъ (мак): Селата Кулата и Чукулигово, отъ Св. Врачка околия, се намиратъ на самата грѣцка граница и образуватъ съставна община, начело съ Кулата. Тѣ сѣ новозаселени, отъ бѣжанци. Землещето, на което сѣ установени, е отъ безстопанствени земи. Тия села сѣ помолили Народното събрание да имъ се отстъпятъ безплатно свободнитѣ държавни мѣста отъ землещето имъ, които имъ сѣ нуждни за благоустройствени цели.

Запитано е било Министерството на земледѣлието и то е дало съгласието си да имъ се отстъпятъ около 140 декара държавни парцели.

Комисията реши, да се отстъпятъ безплатно на Кулската селска община, Св. Врачка околия, всичкитѣ свободни

държавни мѣста въ строителната частъ на с. с. Кулата и Чукулигово, означени въ приложения къмъ молбата списъкъ и два плана.

Моля Народното събрание да одобри казаното решение на прошектарната комисия.

Председателствуващ В. Димчевъ: Които одобряватъ решението на прошектарната комисия, както се докладва, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Ще се докладва по списъкъ X пореденъ № 13.

Докладчикъ Д. Богдановъ (д): Г. г. народни представители! Презъ време на септемврийскитѣ събития въ 1918 г. въ Радомиръ сѣ пострадали мнозина. Нѣкои отъ тѣхъ сѣ подали заявление да бѣдатъ обезщетени за причиненитѣ имъ вреди и загуби отъ отстъпващитѣ отъ фронта български войски. Такива просители сѣ Анко Тасевъ, свещеникъ Николай п. Георгиевъ, Тодоръ Топаловъ, Анто Ив. Боборачки, Спасъ Филиповъ, Никола Клиничарски и др., всички отъ гр. Радомиръ.

Прошектарната комисия изпрати своя делегация, състояща се отъ трима народни представители; тази делегация отиде на самото мѣсто, провѣри фактитѣ за онова, което е установено въ обезпечението на доказателствата, и излѣзе съ единъ протоколъ отъ 28 ноември 1928 г.

Въз основа на тоя протоколъ, комисията въ заседанието си на 27 декември 1928 г. реши: (Чете)

„I. Да се заплати като обезщетение за причиненитѣ вреди и загуби отъ отстъпващитѣ отъ фронта презъ 1918 г. български войски, на: Анко Тасевъ — 81.184 л., свещеникъ Николай п. Георгиевъ — 38.832 л., Тодоръ Топаловъ — 84.499 л., Анто Ив. Боборачки — 12.000 л., Спасъ Филиповъ — 28.780 л. и Никола Клиничарски — 5.061 л. всички отъ гр. Радомиръ.

„II. Молбата за сѣщото на Заре Кешиски, А. Арсова, В. Костова, Георги Мироновъ, Никола Ивановъ, М. Кондовъ, Кир. Христовъ, наследницитѣ на Василъ Младковъ и В. Абаджиевъ, остава безъ послѣствие“.

Министъръ В. Молловъ: Азъ съмъ съгласенъ съ това, но по кой параграфъ отъ бюджета ще се плати?

Докладчикъ Д. Богдановъ (д): Ще го намѣрите следъ това, г. министре.

Министъръ В. Молловъ: Азъ нѣмамъ параграфъ, за да плащамъ. Това не е за помощи, това е за вреди и загуби. — Нека се гласува отъ Народното събрание.

Председателствуващ В. Димчевъ: Които одобряватъ решението на прошектарната комисия, както се докладва, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Предлага се следния дневенъ редъ за утре:

1. Трето четене законопроекта за разрешаване на Габровската градска община да сключи заемъ.

Първо четене законопроектитѣ:

2. За разрешаване на Карнобатската градска община да сключи заемъ.

3. За бюджета на разнитѣ фондове за 1930/1931 финансована година.

4. За бюджета на Главната дирекция на желѣзницитѣ и пристанищата за 1930/31 финансована година.

Второ четене законопроектитѣ:

5. За измѣнение и допълнение на закона за данѣка върху имоти, придобити по безвъзмезденъ начинъ.

6. За увеличаване вносногo мито на зърненитѣ храни.

7. За измѣнение и допълнение на закона за рибарството.

8. За уреждане собствеността и залога на движимости — машини и транспортъ отъ значителна стойностъ.

9. Одобряване предложението за освобождаване отъ данѣкъ върху общия доходъ възнагражденията, дадени на защитницитѣ на държавата по дѣлата ѣ съ главнитѣ предприятия за постройка на ж.-п. линии: Търново — Тръва—Борушица, Радомиръ—Кюстендилъ и пр.

Първо четене законопроекта:

10. За освобождаване от отговорност и за окончателното отчитане касиера на Папазлийското училищно настоятелство — Илия Пехливановъ, по училищния му отчет за 1927/1928 г. и пр.

11. За пояснително тълкуване на чл. 1 отъ спогодбата Молловъ—Кафандарисъ, отъ 9 декември 1927 г.

12. За освобождаване отъ мито и общински налогъ суровитъ и полуобработени материали за занаятчийското производство и пр.

13. За измѣнение на т. 5 на чл. 88 отъ закона за градските общини и чл. 67 отъ закона за селските общини.

Подпредседателъ: В. ДИМЧЕВЪ

14. Второ четене законопроекта за одобрение произведения съгласно чл. 61 отъ закона за минитъ търгъ за отдаване експлоатацията на държавната каменовъгледна концесия „Крумъ“ и пр.

15. Докладъ на прошетарната комисия.

Които приематъ така предложения дневенъ редъ, моля, да вдигнатъ ржка. Мнозинство, Събранието приема.

Заседанието се вдига.

(Вдигнато въ 19 ч. и 30 м.)

Замѣстникъ-секретаръ: А. ХИТРИЛОВЪ

Началникъ на Стенографското отдѣление: Д. АНТОНОВЪ

СЪДЪРЖАНИЕ:

Стр.	Стр.
Отпуски, разрешени на народнитъ представители: Панайотъ Данчевъ, Ставри Андреевъ, Стоименъ Савовъ, Петко Разсукановъ, Петко Петковъ, Калоянъ Маноловъ, Йосифъ Марулевъ, Димитъръ Мангъровъ	1855
Народни представители — клетва. Неврокопскиятъ народенъ представителъ Владимиръ Кусевъ, замѣстникъ на починалия народенъ представителъ Иванъ Каранджуловъ, положи клетва	1855
Наказъ. Народното събрание съ ставане на крака почето паметта на починалия врачански митрополитъ Климентъ, намѣстникъ-председателъ на Св. Синодъ	1855
Народно събрание — парламентарни групи. Постѣпило е писмо отъ народнитъ представители Георги Т. Поповъ и Петко Г. Петковъ, съ което съобщаватъ, че се обособяватъ въ самостоятелна парламентарна група като „независими“.	1855
Предложения: 1. За освобождаване отъ данъкъ върху общия доходъ възнагражденията, които сѣ дадени на защитниците на държавата по дѣлата ѝ въ арбитражния съдъ съ главнитъ предприятия за постройка на желѣзнопътнитъ линии: Търново—Тръвна—Борушица, Радомиръ—Кюстендилъ—турската граница, Девня—Добричъ и Мездра—Враца—Видинъ и съ предприемачитъ по постройка на Русенското и Свищовското пристанища. (Съобщение)	1855
2. За изплащане на Никола Сердаревъ, отъ София, стойността на доставката 30.000 кгр. амониева силитра за б. д. желѣзници, като му се доплати 60% отъ курсова разлика 124.539 л. или което прави 74.723 л., съгласно протокола на комисията, назначена отъ министра на желѣзницитъ, пощитъ и телеграфитъ съ заповѣдъ № 2.086 отъ 13 априль 1927 г. (Едно четене—приемане)	1869
Законопроекти: 1. За бюджета на разнитъ фондове за 1930/1931 финансова година. (Съобщение)	1855
2. За освобождаване отъ отговорност и за окончателно отчитане касиера на Папазлийското училищно настоятелство, Станимашка околия, Илия Пехливановъ, по училищния му отчетъ за 1927/1928 г. (времето отъ 15 юний 1927 г. до 18 априль 1928 г.). (Съобщение)	1855
3. За разрешаване на Карнобатската градска община да сключи заемъ. (Съобщение)	1855
4. За защита на влоговетъ. (Първо четене — приемане)	1856
5. За пласиране и оползотворяване общественитъ фондове, сумитъ отъ Спестовната каса и отъ държавнитъ предприятия. (Първо четене — приемане)	1856
6. За търговията съ сурови, неманипулирани тютюни. (Първо четене — приемане)	1865
7. За бюджета на Главната дирекция на желѣзницитъ и пристанищата за 1930/1931 финансова година. (Съобщение)	1867
8. За измѣнение чл. 37 отъ закона за тютюна (Първо четене — приемане)	1868
9. За разрешаване на Габровската градска община да сключи заемъ. (Първо и второ четене — приемане)	1868
10. За статистическото право. (Първо четене — приемане)	1869
Прошения: 1. Кулата, село отъ Светиврачка околия — да се отстъпятъ безплатно на Кулската селска община, Светиврачка околия, състояща се отъ селата Кулата и Чучулигово, всичкитъ свободни държавни мѣста въ строителната частъ на селата Кулата и Чучулигово, означени въ приложения къмъ молбата списъкъ и два плана. (Прието)	1869
2. Тасевъ Анко и др. отъ Радомиръ, Дупница и Кюстендилъ — да се заплати като обезщетение за причиненитъ вреди и загуби отъ отстъпващитъ отъ фронта презъ 1918 г. български войски, на: Анко Тасевъ — 81.184 л., свещеникъ Николай п. Георгиевъ — 38.832 л., Тодоръ Топаловъ — 84.499, Анто Ив. Боборачки — 12.000 л. Спасъ Филиповъ — 28.780 л. и Никола Клиначарски — 5.061 л., всички отъ гр. Радомиръ. (Прието)	1869
Дневенъ редъ за следващото заседание	1869